

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 38 (4993) 28 верасня 2018 г.

ISSN 0024-4686

16+

Экзістэнцыя творцы паводле Івана Штэйнера
стар. 4

Асветныя шляхі вядуць у бібліятэку
стар. 10

Якое яно, наша "Заўтра"?
стар. 14

Спадчына як брэнд

Палессе — дзіўны край, падобнага якому няма не толькі ў Еўропе, але і ў свеце. Некранутая чалавекам прырода ў даліне ракі Прыпяць, унікальныя балоты і пойменныя дубровы, багатыя радовішчы — усё гэта вабіць шматлікіх турыстаў. А яшчэ ў Прыпяцкім Палессі захаваліся найбагацейшыя народныя традыцыі і этнакультурная самабытнасць. Аўтэнтчныя песні і танцы, асаблівы палескі дыялект, хатні ўклад і спрадвечныя рамёствы — гэтая спадчына карэнных жыхароў стала адным з турыстычных брэндаў рэгіёна.

З 2010 года ў Нацыянальным парку «Прыпяцкі» праводзіцца фестываль этнакультурных традыцый «Кліч Палесся». Сёлета V Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый сабраў у аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна больш як 1,7 тысячы артыстаў і каля 20 тысяч гледачоў.

Падчас свята два ўраджэнцы беларускага Палесся названы «Ганаровымі палешукамі». Такого звання ўдастоены нязменны кіраўнік заслужанага народнага аматарскага ансамбля «Выцінанка» Столінскага Дома культуры Пётр Астапчук і вядомы беларускі байдарачнік, алімпійскі чэмпіён Беларусі Раман Петрушэнка. Ім былі ўручаны дыпломы і статуэткі-сімвалы (адлюстроўваюць постаці каларытных жыхароў Палесся).

Яшчэ адна разынка фэсту — выбар «Палескай прыгажуні» 2018 года. Перамагла Юлія Герасіменка з Петрыкава. Дарэчы, фэст яшчэ раз прадэманстраваў: традыцыі палешукоў, як і ўсіх астатніх жыхароў Беларусі, цікавыя не толькі прадстаўнікам старэйшага пакалення, але і моладзі.

Міра ІЎКОВІЧ

Паводле міністра культуры Рэспублікі Беларусь Юрыя Бондара, фестываль «Кліч Палесся» адкрывае патаемныя куткі багатай беларускай культуры. Радасна, што ў культурным жыцці краіны ёсць такая яркая падзея, як «Кліч Палесся», фестываль, які атрымаў жыццё дзякуючы ініцыятыве кіраўніка дзяржавы.

ISSN 0024-4686

9 1770024 468001 1 8038

Акізенты тыдня:

краіна

Пашана. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падпісаў указ, паводле якога 131 жанчына нашай краіны ўзнагароджана Ордэнам Маці. Гэта прадстаўніцы розных сфер дзейнасці, у тым ліку работніцы ўстаноў культуры і адукацыі. У ліку ўзнагароджаных — майстар народных рамёстваў Цэнтра культуры Наваполацка Кацярына Карповіч, настаўнік гімназіі № 58 горада Гомеля Ірына Булацкая.

Віншаванні. Прэзідэнт Беларусі Павіншаваў народную артыстку РСФСР Лідзію Федасеву-Шукшыну з юбілеем. «Вы належыце да бліскучай плеяды акцёраў, без якіх цяжка ўявіць сучаснае мастацтва», — гаворыцца ў віншаванні. Прэзідэнт пажадаў народнай артыстцы, каб яе жыццесцвярджалая творчасць яшчэ многія гады даравала радасць і добры настрой адданым прыхільнікам, садзейнічала ўмацаванню культурных сувязей паміж народамі Беларусі і Расіі.

Масмедыя. У друкаваных СМІ заўсёды будзе свой чытач, пры гэтым будучыня ёсць перш за ўсё ў выданні з аналітычным складнікам. Такое меркаванне выказаў, адказваючы на пытанні студэнтаў падчас сустрэчы з выкладчыцкім і студэнцкім актывам Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова, міністр інфармацыі Беларусі Аляксандр Карлюкевіч. На думку міністра, будучыня ёсць перш за ўсё ў тых друкаваных выданнях, дзе будзе больш аналітыкі, цікавых творчых матэрыялаў, ацэнак аўтарытэтных экспертаў. Напрыклад, цяпер папулярнасцю карыстаюцца штотыднёвікі, якія даюць аб'ектыўную ацэнку сітуацыі ў краіне і свеце.

Стасункі. Беларусь наведала дэлегацыя Нацыянальнага сходу Арменіі. Беларускія і армянскія парламентарыі маюць намер развіваць рэгіянальнае супрацоўніцтва, паведаміў журналістам намеснік старшыні Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі Баляслаў Пірштук. Падчас сустрэчы бакі абмеркавалі шэраг гуманітарных пытанняў, якія ў тым ліку датычаць патрыятычнага выхавання моладзі, процістаяння спробам перапісаць гісторыю Вялікай Айчыннай вайны.

Тэатр. 3 2 кастрычніка па 21 снежня ў Мінску пройдзе V Рэспубліканскі конкурс тэатральнага мастацтва «Нацыянальная тэатральная прэмія». Сёлета ў межах прэміі пяць адборачных камісій ацэняць спектаклі ў пяці катэгорыях: музычны тэатр, тэатр драмы, тэатр лялек, агульныя намінацыі «Найлепшы спектакль па творы сучаснага беларускага аўтара», «Найлепшы спектакль для дзяцей і юнацтва» і агульная намінацыя «Найлепшы эксперыментальны спектакль».

Народны артыст СССР Валянцін Елізар'еў прызначаны мастацкім кіраўніком Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі. У 1973 годзе, у 26 гадоў, Валянцін Елізар'еў пачаў працаваць галоўным балетмайстрам тэатра. У 1996—2009 — дырэктар-мастацкі кіраўнік тэатра балета Рэспублікі Беларусь.

Пярэдадзень. Святочныя мерапрыемствы да абласнога фестывалю-кірмашу «Дажынкi» на Міншчыне, які пройдзе ў Мядзеле, разгорнуцца на сямі тэматычных пляцоўках. Начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінаблвыканкама Таццяна Хмель паведаміла БелТА, што запланавана адкрыццё фотавыстаўкі «3 гісторыі "Дажынак" на Міншчыне». А экспазіцыя «Маёй зямлі куточак дарагі» пазнаёміць з прыгажосцю цэнтральнага рэгіёна праз работы 50 майстроў — выхадцаў з Мінскай вобласці.

Агляд афіцыйных падзей ад **Інесы ПЕТРУСЕВІЧ**

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«ЗАЛАТОЕ ПЯРО» ЯК СІМВАЛ ТАЛЕНТУ

Шэсць гадоў таму грамадская арганізацыя «Белая Русь» абвясціла аб правядзенні конкурсу «Залатое пяро». Гэту ініцыятыву падтрымалі Міністэрства інфармацыі і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Саюз пісьменнікаў Беларусі. Меркавалася такім чынам абудзіць у моладзі цікавасць да выказвання ўласных думак і грамадскай пазіцыі.

Творчае спаборніцтва пачыналася з 300 удзельнікаў. Сёлета цікавасць да конкурсу праявілі больш як 1800 аўтараў — сябры клубаў юных журналістаў, маладыя карэспандэнты тэлебачання, інтэрнэт-сайтаў, раённых газет, навучэнцы, працоўная моладзь. Намінацыі прапаноўваліся самыя розныя: «Медыя III тысячагоддзя», «Беларусь — краіна тваіх магчымасцей», «Разам весела крочыць», «Майстар сваёй справы».

— Прыемна, што ўдзельнікамі конкурсу сталі прадстаўнікі ўсіх куткоў нашай краіны, — заўважае першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. — Гэта сведчыць пра тое, што моладзь удумліва ставіцца да жыцця, ацэньвае яго рэаліі, пазіцыянуе сваю ролю ў грамадстве. Да ўсяго конкурс выпрацоўвае ўменне валодаць словам. А слова, як вядома, мае вельмі вялікую сілу. Конкурс адшуквае і маладых перспектывных журналістаў, патрэбу ў якіх маюць розныя СМІ.

Уганараванне пераможцаў па традыцыі адбылося ў вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Адкрыў цырымонію ўзнагароджання кіраўнік «Белай Русі» Генадзь

Фота з сайта belarus.by

Алена Стэльмах вінуе пераможцаў конкурсу «Залатое пяро» ў намінацыі «Майстар сваёй справы».

Давыдзька, які адзначыў, што ўдзельнікі конкурсу — гэта неаб'якавыя, сацыяльна актыўныя людзі, творчая эліта нашай краіны. Генадзь Браніслававіч пажадаў намінантам, каб гэты дзень ім запомніўся як адзін з галоўных стартаў у прафесійнай, палітычнай, духоўнай кар'еры.

Дыпломы, кветкі, падарункі і канцэрт Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі Аляксандра Анісімава — феерверк эмоцый ад «Белай Русі» тым, хто атрымаў «Залатое пяро».

Марыя ЛПЕНЬ

Агульныя памкненні

Па запрашэнні Міністэрства культуры і Саюза пісьменнікаў Дагестана, а таксама Саюза пісьменнікаў Чачэнскай Рэспублікі і Астраханскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі старшыня МГА СПБ Міхась Пазнякоў наведаў гэтыя рэгіёны. У Дагестане браў актыўны ўдзел у святкаванні 95-годдзя з дня нараджэння Расула Гамзатава і ў XXXII Міжнародным літаратурным фестывалі «Белыя жураўлі». Быў запрошаны таксама і ўраджэнец Дагестана, член СПБ паэт і перакладчык Хізры Асадулаеў.

Прадстаўляючы Саюз пісьменнікаў Беларусі і беларускую літаратуру, Міхась Пазнякоў выступіў з прамовамі і вершамі ў Рускім драматычным тэатры, на філалагічным факультэце Дагестанскага дзяржаўнага ўніверсітэта, на гарадской плошчы Махачкалы падчас афіцыйнага адкрыцця фестывалю. Разам з кіраўніцтвам рэспублікі і пісьменніцкіх саюзаў Расіі, Дагестана, Узбекістана, Чачэнскай Рэспублікі ўзяў удзел ва ўскладанні кветак да магілы Расула Гамзатава і каля помніка паэту ў цэнтры горада. Горача віталі выступленне беларускага пісьменніка і на радзіме Гамзатава ў г. Хузнаху, дзе адбылося вялікае свята, прысвечанае знакамiтаму на ўвесь свет земляку.

Ладзіліся творчыя сустрэчы ў ДOME-музеі народнага паэта Дагестана Сулеймана Стальскага, у Палацы культуры і Гісторыка-краязнаўчым музеі. Змястоўнымі сталі гутаркі з кіраўніцтвам Саюза пісьменнікаў Дагестана, міністрам па нацыянальнай палітыцы, старшынёй Саюза мастакоў рэспублікі, дырэктарам Аварскага музычна-драматычнага тэатра — вынікам будзе паглыбленне творчых стасункаў паміж арганізацыямі абедзвюх рэспублік.

Падчас сустрэчы ў Саюзе пісьменнікаў Чачэнскай рэспублікі было дамоўлена развіваць і паглыбляць беларуска-чачэнскія стасункі. У Нацыянальнай бібліятэцы рэспублікі адбыўся творчы вечар Міхася Пазнякова і Хізры Асадулаева.

Цікавыя мерапрыемствы прайшлі і ў Астрахані. Група паэтаў з Беларусі, Чачні, Дагестана і Астрахані ажыццявіла паэтычны міні-круіз па Волзе. У Цэнтральнай абласной навуковай бібліятэцы прэзентавалі кнігу Міхася Пазнякова «Моё богатство» ў перакладзе на рускую мову Юрыя Шчарбакова. Выданне пабачыла свет у калмыцкім выдавецтве «Джагар» (г. Эліста).

Шматлікія творчыя сустрэчы паказалі вялікую цікавасць да нашага літаратурнага жыцця і мастацтва.

Павел КУЗЬМІЧ

Галоўнай дзеючай асобай — кніга

Тыя, хто называў любімае месца адпачынку гродзенцаў — парк Жылібера — кніжным царствам, былі недалёкія ад ісціны. У суботні дзень на паркавых прысадах сапраўды панавала незвычайная для гэтых месцаў атмасфера. Такую атмасферу можна адчуць, прыйшоўшы ў бібліятэку, кніжную краву або на сустрэчу з майстрам слова. Галоўнай дзеючай асобай стала кніга.

У Другім фестывалі кнігі «Кніжныя скарбы Беларусі» ўзяла ўдзел і дэлегацыя Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Разам з музычнымі калектывамі і выканаўцамі паэты Гродзеншчыны падарылі Гродна на яго 890-годдзе музычна-паэтычную праграму пад назвай «Ода любаму гораду».

У Гродна з прэзентацыямі сваёй прадукцыі з'ехаліся вядучыя рэспубліканскія выдавецтвы: Выдавецкі дом «Звязда», «Мастацкая літаратура», «Беларусь», «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», «Народная асвета», «Пачатковая школа» і іншыя. Літаратурны карагод дапоўнілі бібліятэкі горада і вобласці, мясцовыя друкарні і выдавецкія прадпрыемствы.

«Ода любаму гораду» — праект, які нарадзіўся спецыяльна да 890-годдзя горада над Нёманам. У святочнай музычна-паэтычнай праграме бралі ўдзел члены Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэты Людміла Кебіч, Пётр Сямінскі, Браніслаў Ермашкевіч, Віктар Кудлачоў, Людміла Шаўчэнка, Марыя Цітарчук, Віктар Курловіч, Наталля Цвірко, Рыгор Гармаш, Анатоль Апанасевіч. Далучыліся гарадзенскія музыкі, сямрод якіх паэт і бард Аляксандр Закрэўскі, народны ансамбль «Гармонія». На II фестываль кнігі «Кніжныя скарбы Беларусі» ў Гродна завіталі калегі з Мінска: паэтэса Лізавета Палеес і празаік Наталля Касцючэнка. На галоўнай сцэнічнай пляцоўцы фестывалю адбылася іх творчая імпрэза.

Арганізатарамі фестывалю «Кніжныя скарбы Беларусі» другі год запар сталі УП «Гроднаабласаюздрук» і ДУК «Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я. Ф. Карскага» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і Гродзенскага аблвыканкама.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

- Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:**
- 28, 29 верасня** — на святочную праграму ў межах Міжнароднага літаратурнага фестывалю ў Пінск з удзелам паэтаў аддзялення (10.00).
 - 28 верасня** — на пасяджэнне літаб'яднання «Доблесць» пры бібліятэцы Цэнтральнага Дома афіцэраў (15.00).
 - 28 верасня** — на сустрэчу з Вячаславам Варламавым у Цэнтральны Дом афіцэраў (16.00).
 - 30 верасня** — у кафэ «Грай» на сустрэчу з паэтэсай з Санкт-Пецярбурга Кацярынай Палыянскай (17.00).
 - 1 кастрычніка** — у Школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ (14.00).
 - 2 кастрычніка** — на прэзентацыю кнігі Міхася Пазнякова, прысвечаных Году

- малой радзімы, у паэтычным клуб «Парнас» пры Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа (16.00).*
- 3 кастрычніка** — на творчы вечар Тамары Залескай у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Янкі Купалы (18.00).
 - 4 кастрычніка** — на імпрэзу «Залатая восень у прыродзе і жыцці» ў публічную бібліятэку № 5 (14.00).
 - 4 кастрычніка** — у студыю юных літаратараў «Малінаўскія галасы» пры дзіцячай бібліятэцы № 15 (16.00).
- Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:**
- 28 верасня** — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Пінчукі» ў цэнтральную райбібліятэку імя Я. Янішчыц (17.00).
 - 29 верасня** — на літаратурна-краязнаўчую экспедыцыю па Маларыцкім раёне з удзелам пісьменнікаў у межах Года малой радзімы (12.00).

- Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:**
- 2 кастрычніка** — на імпрэзу «Натхнёныя з полацкіх крыніц» з удзелам Галіны Загурскай у СШ № 6 Полацка (14.50).
- Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:**
- 4 кастрычніка** — на сустрэчу Людмілы Кебіч і Ганны Скаржынскай-Савіцкай з вучнямі гімназіі № 5, прысвечаную 890-годдзю Гродна і Году малой радзімы, у бібліятэку № 8 Гродна (15.00).
- Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:**
- 4 кастрычніка** — на імпрэзу, прысвечаную Дню аховы жывёл «Мяккая лапа», з удзелам Алены Кісель у Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (18.00).

Прэм'еры

Аўтэнтыка слова

ў новым радыёспектаклі паводле Караткевіча

Пасля працягла перапынку творы Уладзіміра Караткевіча зноў прагучаць у эфіры Беларускага радыё. Паводле яго «Чазеніі» на Першым нацыянальным канале чакаецца прэм'ера радыёспектакля з дзвюх частак «Севярын і Гражына», які слухачы змогуць пачуць 29 і 30 верасня. Стваральнікі праекта ў межах «Тэатра беларускага радыё» адзначаюць, што ён стане новым прачытаннем твора пісьменніка.

— У фондах Беларускага радыё захоўваецца амаль 40 назваў радыёспектакляў і пастановак, інсцэніраваных апаўднёваных самых розных мастацкіх жанраў паводле У. Караткевіча. Першы радыёспектакль па п'есе пісьменніка «Млын на Сініх Вірах» быў запісаны яшчэ ў 1959 годзе. Пасля працягла перапынку запісы ўзнавілі ў канцы 1970-х — пачатку 1980-х гадоў. Якраз у гэты час пастаўлена цудоўная праца «Паром на бурнай рацэ». У 1980-я гады былі запісаны радыёспектаклі амаль па ўсіх вялікіх рамаках, у тым ліку «Каласы пад сярпом тваім», «Нельга забыць» і «Чорны замак Альшанскі». Дарэчы, частка з іх была пастаўлена пры жыцці Уладзіміра Караткевіча. А што датычыцца «Парома на бурнай рацэ», то на даэфірмным праслухоўванні спектакля прысутнічаў сам аўтар, — прыкмячае рэдактар і кіраўнік праекта Галіна Шаблінская.

Вельмі актыўна запісвалі творы Караткевіча і ў 1990-я гады. Менавіта тады былі пастаўлены выдатныя працы, сярод якіх «Ладдзя распачы» і ранняя аповесць, што не друкавалася за савецкім часам, «У снягах драмае вясна». І гэта без уліку літаратурных кампазіцый, прачытак, якіх было даволі шмат. Але потым ізноў доўгі час радыёспектакляў па Караткевічу не ставілі. Нягледзячы на некаторыя пастаноўкі ў

нашых тэатрах, творцы адзначаюць: няма таго свабоднага кірунку, які б адкрыў для гледачоў і слухачоў сапраўднае слова гэтага пісьменніка. А работа над радыёспектаклем «Севярын і Гражына» вялася якраз па аўтарскім тэксце Караткевіча, пра які, магчыма, не ведаюць чытачы, што вывучаюць «Чазенію» па варыянце, над якім у свой час папрацавала цэнзура.

У цэнтры сюжэта «Севярына і Гражыны» — лёс вучонага-ядзершчыка Севярына Будрыса, які, ратуючыся ад фізічнай і душэўнай хваробы пасля атрымання моцнай дозы апраменьвання, сустракае біёлага Гражыну Арсайлу. Менавіта дзякуючы ёй Севярын адкрывае для сябе дзівосны свет прыроды Далёкага Усходу, які ўвасабляе моц і неўміручасць жыцця...

Аўтар інсцэніроўкі для радыё Пятро Васючэнка адзначае, што праца была даволі цяжкая, бо аповесць мае шмат пластоў, а з яе вырашылі выбраць гісторыю каханьня. Цяжкасць была ў тым, што Караткевіч зрабіў свой твор музычным, амаль немагчымым для ўвасаблення на радыё. Асабістай складанасцю для Пятра Васючэнка было напісанне фіналу, але аўтар інсцэніроўкі вырашыў зрабіць яго аптымістычным.

— Калі прыступілі да работы над тэкстам, мне падалося, што гэта немагчыма: зрабіць са 150 старонак адаптаваны, зусім іншы твор менавіта для радыё. Усё ж такі на радыё

мова не зусім такая, якой пісаў Караткевіч. Яна мае быць больш лаканічнай. Караткевіч — мастак тэмпераменты, увабраў у сябе не толькі беларускасць, але і гісторыю сусветнай літаратуры. Тэмы, асацыяцыі, сімвалы, якія ўключыў пісьменнік, для нас былі вельмі загадкавыя, — адзначае рэжысёр Алег Вінярскі. — Каб герой ажыў, яго трэба насыціць адчуваннямі сённяшняга чалавека. Думаю, слухачы заўважаць сённяшняе адчуванне жыцця Вудрыса.

Радыёпастаноўка — адмысловы жанр. У час папулярнасці тэатра і кіно даволі складала знайсці чалавека, які б сачыў за навінкамі ў гэтым кірунку, якія з'яўляюцца не так частка. Але з-за абмежаванасці і цяжкасці стварэння радыёспектакля (бо ў акцёра — толькі мікрафон і голас) ён у нейкім сэнсе з'яўляецца ўнікальнай грандыёзай з'явай. А вяртанне да аўтэнтчнага слова Караткевіча — увогуле падзея значная.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Падчас пасяджэння круглага стала.

Фота Кастуся Дробова

Знагоды

Малая радзіма Міцкевіча

запрашае на літаратурна-мастацкае свята «Адамаў шлях пад вечным небам»

Імпрэза, прымеркаваная да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча, адбудзецца заўтра ў Музеі-сядзібе Міцкевічаў «Завоссе». Арганізатарамі мерапрыемства выступілі Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры і Баранавіцкі раённы выканаўчы камітэт.

«Вялікае шчасце было нарадзіцца на гэтай зямлі...» — так гаварыў Адам Міцкевіч пра Завоссе — месца, дзе ён нарадзіўся, дзе быў шчаслівы, куток, вядомы ў Беларусі і далёка за межамі.

Імя славутага земляка, слава і творчасць класіка сусветнай літаратуры яднае культурныя прасторы некалькіх краін. Завоссе стала месцам сумеснай памяці народаў, якія таксама лічаць Міцкевіча сваім нацыянальным паэтам, таму што месца ў гістарычнай спадчыне не патрабуе змены дзяржаўных межаў, а

наадварот, з'яўляецца добрай падставай для паразумення і дабрачыннасці. Адам Міцкевіч аб'ядноўвае, пашырае сяброўскае паразуменне ў культурным дыялогу.

Гасцей свята чакаюць святочны канцэрт «Ёсць у мяне зямля, край светлых мрояў», экскурсія па Музеі-сядзібе, выстаўка «Дзяды» Адама Міцкевіча: гісторыя душы», якую ладзіць Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, літаратурна-грамадская акцыя «Чытаем класіка разам», «Бібліятэчны марафон», займальныя квэсты, гульні і заняткі на дзіцячай інтэрактыўнай пляцоўцы. Акрамя гэтага, можна будзе пазнаёміцца з цікавымі работамі мастакоў Баранавіцкага раёна і непаўторнымі вырабамі майстроў народнай творчасці ў «Горадзе майстроў».

Міра ІЎКОВІЧ

Вернісаж

НАШ МОНПАРНАС

У Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі прадставілі выстаўку майстроў Монпарнаса, што паходзяць з беларускіх мястэчак: Марк Шагал, Шрага Царфін, Восіп Любіч, Восіп Цадкін, Роберт Генін, Яўген Зак, Міхаіл Кікоін і Пінхус Крэмень.

Творчасць майстроў Парыжскай школы злучае краіны, народы і мастацкія традыцыі. Выстаўка стала магчымай не толькі ўбачыць творы, што належаць сёння прыватным асобам, але і лепш зразумець сувязь паміж мастацкімі працамі пачатку ХХ стагоддзя і сучасным еўрапейскім мастацтвам.

Многія работы ствараліся ў інтэрнаце для мастакоў у Парыжы, які ў мінулым стагоддзі лічыўся Меккай сусветнага мастацтва. Дарэчы, былі часы, калі гэтыя творы маглі аказвацца пад забаронай, а пра іх знакамітых аўтараў у грамадстве маўчалі.

— Беларусь заўсёды знаходзілася пад уплывам іншых культур, — падкрэсліў галоўны кансультант праекта Уладзімір Шчасны. — Але былі і такія перыяды ў нашай гісторыі, калі гэта была вуліца з двухбаковым рухам, напрыклад, на пачатку ХХ стагоддзя, калі нашы хлопцы ўварваліся ў Монпарнас. Не абмежаваныя ніякімі акадэмічнымі правіламі, яны аказалі грандыёзны ўплыў

на сусветнае выяўленчае мастацтва, выраталі яго ад залішняга акадэмізму, ад трывіяльнасці. Мы ўспамінаем мастакоў Парыжскай школы для таго, каб зноў упісацца ў сусветны мастацкі працэс і на яго ўплываць. Як паказвае выстаўка, у тыя часы гэта было магчыма. І калі паглядзець выстаўкі сучасных беларускіх мастакоў, прыйдем да высновы, што гэта магчыма і ў нашы дні.

Адным з сюрпрызаў выстаўкі сталі сямнаццаць мастацкіх твораў Шрагі Царфіна, хоць яшчэ нядаўна лічылася, што ў Беларусі няма яго жывапісных твораў. Аднак у Нацыянальным гістарычным музеі можна іх пабачыць, прычым гэта палотны розных стыляў. У экспазіцыі каля 100 твораў розных жанраў, датаваных з 1915 па 1970-я гады мінулага стагоддзя, выкананыя ў розных тэхніках жывапісу і графікі. Некаторыя работы ўпершыню ў публічным доступе. Наведвальнікам выстаўкі прапанавана адукацыйная праграма з лекцыяй беларускіх і замежных спецыялістаў — даследчыкаў Парыжскай школы, а таксама цыкл дакументальных фільмаў пра мастакоў.

Вікторыя АСКЕРА

28 верасня 65 гадоў святкуе пісьменніца Грына Качаткова.

28 верасня — 100 гадоў з дня нараджэння Армена Грыгар'яна, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

28 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Арсена Лабовіча, тэатразнаўца.

29 верасня — 105 гадоў з дня нараджэння Якава Парэцкага, літаратуразнаўца, перакладчыка, мовазнаўца.

29 верасня 60 гадоў адзначае Адам Глобус, паэт, празаік, мастак.

30 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Анатоля Каландзёнкі, флейтыста, педагога, заслужанага дзеяча культуры БССР.

30 верасня — 95 гадоў з дня нараджэння Алены Рычковай, заслужанай артысткі БССР.

30 верасня 70 гадоў спаўняецца Уладзіміру Грамовічу, заслужанаму артысту БССР.

1 кастрычніка — 115 гадоў з дня нараджэння Алеся Змагара, паэта, празаіка, драматурга, перакладчыка.

1 кастрычніка 70-гадовы юбілей адзначае Мікалай Сердзюкоў, празаік, публіцыст.

2 кастрычніка — 100 гадоў з дня нараджэння Сяргея Грабеншчыкова, заслужанага дзеяча культуры БССР.

2 кастрычніка 75 гадоў святкуе Тамара Кучынская, спявачка.

2 кастрычніка 70-годдзе адзначае Сямён Дамараў, майстар манументальна-дэкарацыйнага мастацтва.

4 кастрычніка — 95 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Майзлера, ваеннага дырыжора, заслужанага артыста БССР.

4 кастрычніка — 90 гадоў з дня нараджэння Аляксея Кейзарава, празаіка, нарысіста.

4 кастрычніка — 90 гадоў з дня нараджэння Івана Харламава, мастака-дызайнера, графіка, педагога.

4 кастрычніка 80 гадоў спаўняецца Уладзіміру Кароткаму, мастаку-акварэлісту.

4 кастрычніка 70 гадоў святкуе Аляксандр Лапшын, мастак-афарміцель.

Люстэрка тыдня:

СВЕТ

У Мінску ў межах праекта «Лістапад. Калекцыя» пачаўся прэм'ерны паказ фільма рэжысёра Эмілі Атэф «3 дні з Ромі Шнайдэр». Паказ будзе доўжыцца да 10 кастрычніка ў кінатэатрах «Піянер» і «Falcon Club Буцік Кіно», паведамляе Цэнтр візуальнай і выканальніцкай мастацтваў «АРТ Карпарэйшн». Фільм паглыбляе ў чалавечыя перажыванні. А крытыкі па ўсім свеце высока ацанілі ігру Мары Баўмер ў ролі Ромі Шнайдэр.

Трэйлер новага фільма пра Мэры Попінс «Мэры Попінс вяртаецца» — працяг легендарнага мюзікла 1964 года выпусціла кінакампанія Disney (ролік размешчаны на афіцыйным канале Disney ў Youtube). Дзеянне разгортваецца праз чвэрць стагоддзя пасля падзей першай кінастужкі. Падчас Вялікай дэпрэсіі пасталеныя Джэйн і Майкл Бэнксы з цяжкасцю зводзяць канцы з канцамі, калі на парозе іх дома з'яўляецца Мэры Попінс, якая зусім не змянілася. Галоўную ролю ў фільме сыграла Эмілі Блант. Трэйлер кінастужкі ўжо сабраў 6 млн праглядаў. У сусветным пракаце стужка з'явіцца ў снежні.

Вызначана дата выхаду новай кнігі вядомага расійскага пісьменніка Віктара Пялевіна. Раман, які атрымаў назву «Тайныя віды на гару Фудзі», ужо паступіў у продаж. Прадстаўнікі выдавецтва «Эксмо» паведалі пра тое, што аўтар зноў вырашыў звярнуцца да тэм сучаснай Расіі і Старажытнага Усходу. Раман прысвечаны праблемам расійскіх стартапаў, а таксама шляху алігархаў, якія вяртаюцца дадому. Віктар Пялевін, які лічыцца адным з найбольш яркіх і самабытных расійскіх аўтараў мяжы ХХ—ХХІ стагоддзяў, як і раней, практычна не з'яўляецца на публіцы нягледзячы на сваю каласальную папулярнасць.

Зоркам экрана 1950—1980-х гг. прысвечана выстаўка паштовак у Віцебску, паведалі ў Музеі гісторыі прыватнага калекцыянера. У экспазіцыю з прыватнай калекцыі Святланы Шалаевай увайшлі паштоўкі 1950—1980-х гг. з выявамі вядомых артыстаў савецкага і замежнага кіно — кумірамі, якіх любіла не адно пакаленне: абаяльны Андрэй Міронаў, непараўнальны Вячаслаў Ціханаў, юная Настасся Вярцінская, прыгажуня Таццяна Самойлава, усімі любімы Шурык (ён жа Аляксандр Дзям'яненка) і многія іншыя. «У 1968 годзе ў нас дома з'явіліся першыя фотакарткі», — успамінае калекцыянер. Захапленне працягнулася ўсё жыццё. Цяпер калекцыя Святланы Шалаевай налічвае каля 800 паштовак.

Міжнародны фестываль мастацтваў «Балтыйскія сезоны» пятнаццаты раз пройдзе з 6 кастрычніка па 30 лістапада ў Калінінградскай вобласці. Праграму адкрые спектакль «Рэверс» Маскоўскага тэатра мюзікла, прэм'ера якога адбылася ў лютым гэтага года і стала адным з самых яркіх і запамінальных падзей тэатральнага жыцця сталіцы. Паводле мастацкага кіраўніка і генеральнага прадзюсара «Балтыйскіх сезонаў», заслужанага дзеяча мастацтваў Расіі Давіда Смялянскага, Калінінград — другі горад у Расіі, дзе гледачы змогуць убачыць новую і ўнікальную з'яву — на стыку тэатра і цырка, харэаграфіі і акрабатары. Фестываль наведзе зорка сусветнай клаўнады Хоўш-Ма-Хоўша. Комік з Германіі прадставіць новы сольны спектакль. Завершыць фест грандыёзнае джазавае шоу, галоўным удзельнікам якога стане зорка сусветнай велічыні, піяніст-віртуоз, народны артыст Расіі Дзяніс Мацуеў.

Агляд цікавінак ад Іны ЛАЗАРАВАЙ

Іван Штэйнер: «З'явіцца творца, які скажа новае слова...»

Сёлета манаграфія Івана Штэйнера «Смех зь больстцю смешань будеть: смехавыя традыцыі Рэнэсансу ў сатырычнай літаратуры XX стагоддзя» адзначана Нацыянальнай літаратурнай прэміяй у галіне літаратуразнаўства. Шырока вядомы даследчык гісторыі і тэорыі літаратуры, крытык, краязнаўца, аўтар больш за 200 навуковых прац, празаік, драматург у гутарцы з нашым карэспандэнтам падзяліўся думкамі, поўнымі аптымізму і надзей.

— **Віншваем вас з атрыманнем Дзяржаўнай прэміі! Вельмі прыемна, што вас адзначылі! Ці было гэта нечаканай падзеяй?**

— Вельмі прыемна атрымаць віншаванне ад «ЛіМа», дзе рэцэнзаваліся ўсе мае кнігі. Сапраўды, быў момант нечаканасці, бо я не належу ні да адной творчай суполкі, працую самастойна.

— **Як цяпер ацэньваеце стан нашай літаратуры? Можна пачытаць у сеціве допісы, маўляў, што ў нас можа добрага стварыцца? Іншая справа — дзе-небудзь ва Украіне ці яшчэ дзе... А ў нас ніхто ні на што не здольны...**

— Я толькі прыехаў з XVI кангрэса славістаў, што быў у Бялградзе, сустракаўся з вучонымі з розных краін, якія даследуюць літаратуру ўсіх славянскіх народаў. Я ўвайшоў у камісію па кампаратывістыцы і магу ацэньваць нашу літаратуру на фоне іншых: адназначна яна не прайграе, і не трэба нам прыбядняцца (гэта наша спаконвечнае беларускае: заўсёды ўсё добра толькі ў людзей, а ў нас ніколі нічога няма і на нашым сметніку нічога ніколі не будзе).

— **Ці можна сцвярджаць, што наша літаратура развіваецца ў плыні сусветнай і ў ёй паралельна адбываюцца тыя ж самыя працэсы?**

— Любая літаратура не можа развівацца ізалявана. Кожная развіваецца ў сілавым полі сусветнай: ад нечага адштурхоўваецца, да нечага набліжаецца, але ўсё адбываецца па агульных законах. І мы ні ў чым не прайграем, нам ёсць што сказаць свету. Зразумеў гэта, калі пісаў навуковыя працы, і кандыдацкую, і доктарскую: спрабаваў эстэтычныя з'явы, якія адбываюцца ў нашай мастацкай літаратуры, упісаць у агульнаеўрапейскі (агульнаславянскі) кантэкст і паглядзець, у чым супадзенні, у чым традыцыйнасць.

— **Цяпер гавораць пра крызіс у літаратуры ўвогуле... А што вы чакаеце ад літпрацэсу?**

— Бясспрэчна тое, што будзе прарыв, і неабавязкова ў вялікай літаратуры. З'явіцца творца, які скажа новае слова, — такое часта бывала. У XIX стагоддзі, «дайшоўшы да сцяны», паэзія, здавалася, нічога не абяцала — і раптам прыйшоў Апалінэр, і яна пачынала развівацца па-новаму. Ад паэзіі прарыву чакаецца больш. Яна павінна пайсці на кантакт з жывапісам, графікай, музыкай — можа, гэта будзе спалучэннем. Такое нам ужо знаёма. Напрыклад, Алесь Разанаў. І тут мы не ішлі па нейкіх слядах а, наадварот, сталі лідарамі. Гэтак жа і з феноменам Алексіевіч. Талстой на пачатку XX ст. казаў, што белетрыстыка адыдзе, яна не мае ніякай карысці, трэба шукаць новыя формы, а ў канцы 80-х гадоў XX стагоддзя Адамовіч заклікаў рабіць звышлітаратуру, шукаць новыя формы. І знайшлі: творы кшталту «Я з вогненнай вёскі», успаміны — тут наша літаратура нефікшн была першай у Еўропе. Алексіевіч падтрымала працяг. Тыя ж прыклады — і ў паэзіі. У англійскай паэзіі, у рускай, дзе налічваецца мільёны паэтаў, — што там малаліва новага? Рыфму падабраць? Рытм? Свежы вобраз? Адкрыццям чакаюць ад запозненых літаратур — у іх велізарны патэнцыял, і абавязкова ў іх мове адкрыецца, разыграецца нешта новае, што паламае традыцыйныя рамкі і хлыне... Чакаю, што і ў нас прыйдзе новы прарок, які скажа ўсё ў новых формах. Так ужо калісьці было з Сімяонам Полацкім, а мы пра яго амаль не ведаем. Украінцы маюць Рыгора Скаварада — вунь як ганарца! А наш Полацкі быў і мацнейшы, і ранейшы!

— **На тое існуе літаратуразнаўства, каб падказаць, выцягнуць з небяцця? Якім у ідэале мусіць быць літаратуразнаўца, у чым яго роля?**

— Літаратуразнаўства — складнік літпрацэсу. Літаратуразнавец — як празорца для літаратуры, ён павінен прадабчыць, які твор найбольш актуальны, а за якім, наадварот, не стаіць нічога, хай ён і папулярны на сёння. Гэта асабліва праявілася ў літаратуразнаўчых працах Алесь Адамовіч, Віктара Каваленкі, Міхася Мушынскага, дзе спалучалася выключная эрудыцыя і разуменне літаратурнага працэсу. Вельмі часта таленавітыя крытыкамі бываюць самі пісьменнікі. Напрыклад, у рускай паэзіі больш дасканалых крытыкаў, чым Брусаў і Блок, няма. У нас гэта Леанід Галубовіч, Вячаслаў Жыбуль і найлепшы — Ігар Жук. Яны падказвалі, паказвалі і прадаказвалі.

Трэба мець выключную інтуіцыю, чуццё, каб ведаць, што застаецца. Кнігі, напісаныя Даніілам Граніным у суаўтарстве з Алесем Адамовічам, цяпер запатрабаваныя. (Для Граніна тое было другасным.) А ўласныя яго раманы мала хто чытае. Андэрсэн усё жыццё пісаў раманы, якія цяпер нікому не патрэбныя, але казкі, якія сам пісьменнік лічыў марнай справай, назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю літаратуры. Конан Дойл люта ненавідзеў

свайго Шэрлака Холмса і з вялікай радасцю яго забіў. Пісаў раманы з жыцця арыстакратаў, якія публіка не прыняла. Але ўсе палюбілі Шэрлака. Таму, каб зарабіць грошы, пісьменніку давялося ажыўляць свайго героя... Міхась Лынькоў напісаў «Векапомныя дні» — цяпер іх пад страхам смерці ніхто не прачытае, а «Міколку-

паравоза» і «Апавяданні пра смелага ваяку Мішку і яго слаўных таварышаў» чыталі і з задавальненнем чытаць будучы.

Толькі нядаўна загаварылі пра тое, што «Хрыстос прызямліўся ў Гародні» — постмадэрнісцкі твор, а па свежых слядах баяліся. Калі я пісаў пра творчасць Караткевіча (пра яго баллады), то назваў яго рамантыкам. Гэта тады не дазвалялі: маўляў, ніякі ён не рамантык, у яго традыцыі — толькі фальклор і ўсё. Я ж даводзіў, што яго талент ускормлены на сусветнай літаратуры і традыцыях...

Літаратуразнаўства мусіць улічваць і досвед. Напрыклад, паглядзець: 1930-я гады — колькі там было літаб'яднанняў... Ці карысна тое было? Цяпер у нас падзелі саюзаў — нешта падобнае. Трэба выпрацаваць новую канцэпцыю літаратуразнаўства. Яго роля яшчэ і ў тым, каб ставіць глабальныя праблемы. Каб упісаць нашу гісторыю ў агульнаеўрапейскі кантэкст. Паглядзець паралельна, якія працэсы адбываюцца. Для літаратуразнаўства важна вярнуць увесь корпус літаратуры, створанай на нашай зямлі, вырашыць, якія творы нам належаць. Патрэбныя намаганні тэксталагаў...

— **Часам узнікаюць сумненні: гісторыя сусветнай літаратуры налічвае тысячагоддзі — усё даўно сказана...**

— Тым не менш трэба ведаць і больш арыентавацца на свае традыцыі. Так і паўсюль: не ведаюць таго, што было, і робяць наіўны выгляд, быццам свет адкрываюць. Напрыклад, тое, што «сцісласць — сястра таленту», сказаў першым не Чэхаў, а Шэкспір: «сцісласць — сястра дасціпнасці». А калі ёсць форма, матрыца, на яе можна нанізваць што заўгодна. Нядаўна пачуў: «Кароткасць — душа жаночай бялізны». Прыпісваюць Шэкспіру выказванне «Увесь свет — тэатр і людзі ў ім — акцёры», а гэта сказаў на 70 гадоў раней Эразм Рагэрдамскі ў «Пахвале дурасці»: «Увесь свет — спектакль, у якім, нацягнуўшы маскі, кожны грае сваю ролю, пакуль рэжысёр не прыбярэ яго са сцэны». То бок, мы як па спіралі вяртаемся...

— **Тэрмін «малая літаратура» — не крыўдны, не абразлівы?**

— Скажы ўкраінцам ці палякам, што іх літаратура — малая, дык яны псіхуюць. А колькі вялікіх літаратур? Нямецкая, італьянская, англійская і французская — ды ўсё. Адтуль усё ідзе. Пушкін у 1836 годзе пісаў пра беднасць рускай літаратуры: калі нам азірнуцца назад, маўляў, у гэтай цемры нічога няма, акрамя выдзеленага белым святлом «Слова пра паход Ігаравы»... Што можна параўноўваць, напрыклад, з італьянскай літаратурай, якой тысяча гадоў?.. Але ж бяруць лякала, параўноўваюць. А тое, што добра для французскай літаратуры, скажам, пра «смерць аўтара», з цяжкасцю накладзецца на польскую ці на рускую. Гэтыя лякалы не падыходзяць і

для нашай літаратуры. Тут трэба свой падыход. Малая літаратура таксама нешта даюць свету, пра што яшчэ Багдановіч казаў: мы не жабракі...

— **Якія вашы доўгатэрміновыя прагнозы наконт нашай літаратуры?**

— Яна выразна зменіцца. Мы вернемся да вытокаў. У гэтым яе сіла. Раней былі прытчы Саламонавы. Потым іх развілі да раманаў. Потым — ізноў скарачэнне формы: напрыклад, прыпавесці Васіля Быкава. У сусветнай гісторыі мастацтваў быў наскальны і пячорны жывапіс, які развіўся да складаных твораў, а цяпер ізноў адбываецца спрашчэнне формы.

— **А чалавек? Не дэградуе яго псіхічная арганізацыя?**

— Герберт Уэлс папярэджваў: чалавек — не апошнія слова прыроды. Калі ён будзе так сябе паводзіць і далей, то эвалюцыя змяце яго і вынайдзе новую, больш дасканалую малпу. Але каму без чалавека патрэбна слова? Толькі чалавеку! Без слова ён не можа жыць, таму ён абавязкова да слова вернецца. Яно само знойдзе сабе форму.

— **То бок, сама энергія знойдзе выхад праз кагосьці?**

— Так. У Бібліі напісана, што спачатку было Слова і Слова было Бог. Але складана гэта зразумець. Праблема ў тым, што мы ідзем праз пераклады, а пры перакладах губляецца паэзія. Напрыклад, цяпер у нас часта з'яўляюцца пераклады санетаў Шэкспіра, і ў кожным — свае адкрыцці. Перакладчыкі спалучаюць і вылучаюць розныя іх бакі.

— **Падзяліцеся творчымі планами.**

— Хачу напісаць пра тое, як уплывае на пісьменніка жак і змушае яго да творчасці. Шэкспір у 65-м санеце пісаў, што можна пакінуць памяць пра сябе альбо ў нашчадках, альбо з дапамогай атраманту. Выходзіць, страх змушае да творчасці... Быў выпадак у Арзамасе, калі Талстой застаўся адзін у пакоі і яму стала страшна. Ён пытаецца: «Хто тут?» — «Гэта я, смерць твая!» І тут усё мяняецца ў пісьменніка... Чаго творцы бяцца ў жыцці? Чаму Талстой апошнія гады не браў з сабой ружжо на прагулку? Каб не было спакусы звесці рахункі... А Хэмінгуэй узяў — для яго скончылася трагічна. Лондан казаў: «Я лепш капаў бы канавы, каб мне плацілі за гэта добрыя грошы, але не пісаў бы...» Многія творцы: і Хэмінгуэй, і Стэйнбек, і Лондан, і Фолкнер — былі залежныя ад алкаголю. Страх так на іх дзейнічаў. Страх смерці і змушае творцу да пошукаў. Гэта як базавы інстынкт для яго. Што гняце чалавека? У 1930-х гадах быў паэт Віктар Казлоўскі. Яго павінны былі арыштаваць — ён звар'яцеў у чаканні і правёў жыццё ў вар'ятні, усё нечага баяўся (пражыў каля 90 гадоў). З чым звязана гэта вар'яцтва? У манастыры Афанасій Філіповіч чуў званы, бачыў у небе Багародзіцу, — і тады пісаў творы. Страх яго гнаў па свеце! Рыгор Скаварада, па легендзе, прадаказаў, у які дзень памрэ, выкапаў магілу і ўвечары памёр, загадаўшы напісаць эпітафію: «Свет лавіў мяне, але не злавіў» — быццам сам увесь час уцякаў. Пісьменнік Мікола Лупсякоў таксама бадзьяўся, у стагах сена начаваў — страх яго гнаў... Васіль Быкаў перад смерцю даследаваў гэту праблему: што такое жак і як уплывае на людзей...

— **А што прымушае пісаць псіхічна ўраўнаважаных, «здаровых» пісьменнікаў, што на іх уплывае?**

— Рыгор Барадулін казаў, што нармальны чалавек у наш час вершы пісаць не будзе — толькі вар'яты ды тыя, каго нешта штурхае... Хвароба ўсё адно... Адхіленне нейкае. На чалавека, у тым ліку на творцу, уплывае ўсё... Напрыклад, падчас Першай сусветнай вайны салдатам давалі наркатыкі — лічылася, што для храбрасці, — так, як падчас Другой сусветнай давалі гарэлку. Фрэйд ды іншыя дактары лячылі сваіх пацыентаў опіумам. У выключнай ступені ўплыў праявіўся на культуры паліцыя: і на жывапісе, і на ўсім астатнім наркатыкі адбіліся моцна. Як Кольрыдж пісаў «Кубла-хан»? Яму моцна балела рука. Ён прыняў опіум і ўбачыў раптам ва ўсёй прыгажосці ўсходні горад... Напісаў 200 радкоў, і ў гэты момант зайшоў слуга. Пісьменнік «адключыўся» ад сваёй рэальнасці, а вярнуцца ў відзежу не змог — так у гісторыі літаратуры і засталіся толькі 200 радкоў.

— **Ці сутыкаліся вы з такім феноменам: творца нешта выдумляе, піша, а потым гэта з ім здараецца ў рэальнасці?**

— Бывае такое. Энергія існуе ў нейкім эфемерным выглядзе і знаходзіць выйсце праз тых, у каго настроена «антэна», хто можа адчуваць.

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

РУЖА, ЯКАЯ ВЕДАЕ ПРА СВОЙ ЛЁС

эсэ пра Ніну Мацяш

Яе паэзія пазбаўлена парадаксальнасці. Няма знарочыста нечаканых метафар, акрабатычнай гульні з вобразамі, словамі і гукамі.

Адсутнічае нават намёк на бяздумную радасць альбо пафасна-тэатральны трагізм.

Галоўнае тут не столькі прамоўленае, колькі настрой, уражанне ад міжслоўя, ад паўз паміж радкамі.

Галоўнае не якая перад вамі ружа, а той водар, што са сціплай пяшчотай яна нам дорыць.

Гэта кветка не для вясельляў, разводаў, народзінаў ці пахаванняў.

Вастрыня пачуццяў і думак, нервовыя выбухі, неўтаймаваная эмацыянальнасць — аднолькава чужыя для нашай ружы.

Яе зразумеюць самотныя, далікатныя, кволья натуры, якія ніколі не вырвуцца з абдымкаў адзіноты і андэрсэнаўскага спакойна-журботнага ўспрымання рэчаіснасці.

Наша ружа ведае пра свой лёс.

Яе сцяблінка, якімі б кастальскімі крыніцамі ні сілкавалася, робіцца штодня меншай.

Ружа ведае, што ніколі не ператворыцца ў вясельную Паўлінку, смелую Джульету, жарсную мележаўскую Ганну.

Свайму Прынцу, які хоча перасяліць яе ў ажурную халодную вазу, узяць у вясельнае падарожжа, яна з кранальным самападманам няпэўна прамаўляе:

*На ваша «ты» сказаць вам «ты» не смею,
І калі позірк позіркам злаўлю,
Як птушанё, спалохана нямею.
Я не кахаю вас. Я вас люблю.*

*Святла, што падарылі, не растрачу.
І шчырых слоў ніколі не згублю.
...Журба, нібы смага,
у цёпрых зрэнках вашых...
Я не кахаю вас. Я вас люблю.*

Прынц, стомлены ад неразумення, дарэмных угавораў (бо хто па-сапраўднаму мог зразумець і ўгаварыць ружу?) засне, а яна ледзь чутнай калыханкай будзе яму шаптаць прыцішана-жарснае:

*Я люблю цябе...
а ты — не слухай!
Я люблю цябе...
А ты не чуй!
Бэзам
ускіпела завіруха,
І нялёткаў ішчасця не лічу...*

Калі ж прынц ізноў пачне пераконваць каханаю, што яна зусім не кволья ружа, што разам яны здзейсяць цуды, увесь свет будзе іхні, тады пачуе стомлена-сумнае:

*Не разбурай таго, што ёсць.
Душы звычайную прыязнасць
Стаць інішаю не абавязвай,
Пакуль нам хораша, як ёсць.*

*Адзін неасцярожны крок —
А свет зыначыцца адразу.
Пасля
вымогай не абразіць
Нас, немаёмных, лёгкі крок?..*

Але Прынц не спыніцца...

Закаханыя мужчыны вядомыя балбатыны. Чым больш ім здаецца, што яны кахаюць, тым менш чуюць сваю адзіную, бо ўласная паэзія балбатні незаўважна выбудоўвае паміж ім і каханай глухі, хоць і празрысты, мур, складзены з самых лепшых кампліментаў, прызнанняў, параўнанняў, серэнадаў, хваласпеваў.

Ружа баіцца. Ёй няўтульна.

Калі яе крохкую сцяблінку абдымае, як шчупальца спрута, ажурная халодная ваза, ёй ужо моташна, а тут гэтай сцяна, што навісае, душыць, гатовая раздушыць яе бутон.

Менш кампліментаў і словаў кахання!
Ружа пытае:

*Нават тады,
Калі вечна я,
Вечна я слухала б
Словы кахання твае, —
Няўжо сапраўды
Табе думаецца,
Што якраз гэтыя слоў,
Што так цяжка даюцца,
Нам трагічна так не стае?*

Але прынц не чуе. Закаханыя мужчыны ніколі не чуюць тых, без каго жыць не могуць. Іх празмерная гарачая ўвага можа загубіць хутчэй, чым холад няўважлівасці.

Ружа моліць:

*Пакрыўдзі мяне!
Як найвышшае ласкі прашу:
Пакрыўдзі бялітасна,
Каб я не змагла дараваць.
Каб мне засталася адно толькі —
Перакрывіць душу
І раз назаўжды ад майго існавання цябе
адарваць...
Зернетку трэба загінуць у чорнай раллі,
каб выжыць...*

Але прынц крыўдзіцца сам. І робіць гэта так, як аумеюць толькі закаханыя мужчыны.

Па-дзіцячы злосна разбівае мур сваіх кампліментаў і знікае ў тумане інфантальнасці.

Ружа стамілася ад парадаксальнай, знарочыста метафарычнай у акрабатычнасці гульні з вобразамі, словамі і гукамі шумнай, нервова-нарванай паэзіі прынца.

Яе сцяблінка, якімі б кастальскімі крыніцамі ні сілкавалася, робіцца штодня меншай.

Ваза, бы шчупальца спрута, падступае да самага горла.

Хутка ружа ператворыцца ў гарлачык, а затым наступіць нябыт.

Ці ёй страшна?

Яна дзесьці чула дзівосную гісторыю пра іншага, Маленькага Прынца.

Пра яго далікатныя, сакральна-ўважлівыя адносіны да каханай.

Ружа верыць, што такія прынцы і напраўду існуюць.

Яна марыць, каб Маленькі Прынц прыйшоў да яе ў сны. Праўда, ён ведае толькі французскую мову, але такой бяды!

Кожную ноч яна будзе вучыць яго хараству беларускай мовы!

*А нябыт?
Што нябыт?
Час ідзе, але наша ружа не гіне!*

*Ці гэта лёс мяне аберагае,
Ці смерць мяне пакуль што адвяргае?
Дыхне нябыт у твар, і верне неба,
Бы так і трэба...*

Ружа чакае свайго Прынца!

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Каралева

Першае ўражанне — самае моцнае... Далей адчуванне чалавека толькі ўдакладняецца. Так і было.

Яе ўнеслі ў залу на руках — як каралеву. Мы старшакланікі, якія прыйшлі на сустрэчу з Нінай Мацяш, узяліся з вітальнымі авацыямі. Усё натуральна: яна і была як каралева для нас, пра яе казалана стаўніца беларускай у пазакаласным уроку па творчасці нашых славутых землякоў, вершы часта друкаваліся на літаратурнай старонцы ў раёнцы, якая тады прыходзіла ў кожную хату, а яе зборнікі можна было нават купіць у кнігарні (!). Мы ішлі на сустрэчу з чалавекам, пра якога ведалі: гэта паэт. Але...

Як каралева яна заняла свой трон пасярод сцэны і пыталым позіркам акінула залу. Ціха. Знямая аўдыторыя — і гэта з падлеткамі! Знікавелі перад маленькай жанчынай. Было ад чаго. А яна ўсміхнулася — проста і адкрыта, не збіралася хаваць пра сябе нічога. Сама пачала размову. Казала пра юнацкія мары: вясковая дзяўчынка вельмі хацела спазнаць вялікі свет, убачыць Парыж, менавіта таму паступіла ў інстытут замежных моў (ведала, што прыйшла ў школу з паглыбленым вывучэннем англійскай?!). «А хочаце паслухаць, як гучыць французская?» І пачала чытаць верш. А ў нейкі момант прыйшло адчуванне: мы разумеем! Неяк незаўважна яна перайшла на беларускую: словы загучалі ў яе перакладзе, але ў іх быў такі рамантычны флёр (ці яна так здолела перадаць гукі, што было абсалютнае паглыбленне ў асяродак нянашай вытанчанасці). І гэта спалучылася з такой блізкай, цалкам нашай унутранай засяроджанасцю, што пытанні пасыпаліся самі сабой. Каб задаць іх, некаторыя мае аднагодкі спачатку пісалі словы па-беларуску на паперы, потым перадавалі праз шэрагі на праверку выдатнікам — хацелі размаўляць з ёй на адной мове так жа добра, як вучыліся размаўляць на чужой.

Яна па-каралеўску патлумачыла, якія магчымасці ў літаратурнай беларускай: любы, самы складаны еўрапейскі твор можна перакладаць, і гэта прыгожа. Так лепш разумееш іншыя культуры. Далёкі свет спасцігаць лягчэй, калі ведаеш свой. У далёкі можна лётаць (наяве, у марах ці снах, як яна), а ў свой будзеш вяртацца заўсёды, таму што толькі ў ім ёсць сілы жыць, нават калі гэта здаецца немагчымым. І словы — матэрыяльныя, у іх імпульс, энергія, што сілкуе душу, — той самы вечны рухавік чалавека, які значна мацнейшы за цела, якое толькі прыстанак сутнасці. Яна жыла ў словах. Мы гэта ўбачылі: любіла, кахала, плакала, радавалася, разважала, нараджала на нашых вачах мастацтва. Застаючыся на месцы, прыкаваная да свайго трона (немагчыма было гэта назваць вазком), яна ўзнімалася над залай як сапраўдная ўладарка нейкага чароўнага каралеўства. Не было сумневу, што яно ёсць, калі Яна яму служыць. Што было яе ўладаннем, заповітнай зямлёй, чароўнай крыніцай сіл, я зразумею пазней. Можна быць, калі пачну чытаць больш вершаў, падобных таму, што стварыўся ў яе ў той год, калі мы скончылі школу:

*— Адкуль ты?
— З Беларусі.
— Беларус?
Ківаеш галавою: ну канешне!
І стане сэрыю соладка чамусь,
Хоць застанешся і спакойным знешне...*

Ларыса ЦІМОШЫК

Р. С. Да 75-годдзя Ніны Мацяш бібліятэкі Бярозаўскага раёна (гарадскія і вясковыя) наладзілі шэраг выставак, вечарын, сустрэч. Пра паэтку гаварылі ў Бярозе падчас пасяджэння краязнаўчага клуба «Расток». Яе творы згадвалі ўдзельнікі літаратурнага клуба «Прыступкі» падчас імпрэзы «Пакінула нам заповіт быць адданымі»... Але цэнтрам сустрэч стаў Белаазёрск, дзе адбылася літаратурна-музычная вечарына «Усе свае песні аддам Беларусі» (у межах паэтычных чытаняў памяці Ніны Мацяш «Бабіна лета ў Белаазёрску»). З 2010 года Белаазёрская гарадская бібліятэка носіць імя знакамітай паэткі, у памяць пра яе створана экспазіцыя «У спагадзе абярэжлівай нябёсаў» з літаратурным куточкам «Ёсць адзінае выйсце — жыць».

Проза, напісаная жанчынай

Жанчын-пісьменніц цікавяць адны і тыя ж тэмы, і кожная рэфлексуе ў тых тэмах паводле свайму, нярэдка паўтараючы, аднак, сваіх папярэдніц і нават сучасніц. Тым не менш некаторым удавалася і ўдаецца застацца цалкам індывідуальнымі і ствараць шыкоўныя літаратурныя палотны.

Ёсць спадзеў, што Ганна Златкоўская ў недалёкай будучыні можа папоўніць гэты шэраг.

Каб быць да канца шчырым, мушу прызнацца, што з Ганнай знаёмы асабіста — разам вучыліся ва ўніверсітэце. І я заўсёды ведаў, што аднойчы гэтая маленькая кволая дзяўчынка ўразіць. Яе аповесць «Страшна жыць, мама», што сёлета пабачыла свет у выдавецтве «Янушкевіч», — неабвержны таму доказ.

Задача пісьменніка — распавесці гісторыю і праз выразныя мастацкія сродкі данесці яе да чытача. Мы так любім гісторыі! Пачутыя. Ubачаныя. Падглядзаныя. Прачытаныя. Тыя, якія адбыліся ці адбываюцца не з намі. «Страшна жыць, мама» — гісторыя пра першае каханне, аднак яно служыць усяго толькі фонам для гісторыі пра жыццё дваццацідвухгадовай гераіні, якую завуць Анжаліка. Так дзяўчыну назвала мама, спадзеючыся, што дачка дзякуючы гэтаму будзе шчасліваю. Але... жыццё — рэч няпростая, з усімі наступствамі, такімі як адзінота, беднасць, жаданне любові і дружбы, пачуццё віны...

Усіх навакольных людзей Анжаліка асацыюе з посудам (сябе, між іншым, параўноўвае з парцелянавым кубкам). Акрамя мамы. Адзіны чалавек, які заўсёды застаецца чалавекам, і нават пасля смерці яна нябачна прысутнічае побач з дачкой. Цуду не адбылося. Імя не дапамагло. Анжаліка паўтарае лёс маці, быццам праклятая. Гісторыя не новая і тыповая для тысяч жанчын на постсавецкай прасторы. Аднак Ганна і не спрабуе нікога здзівіць. Аповед падкупляе спавядальнасцю, кранальнасцю, пранізлівасцю, псіхалагічнай пэўнасцю, метафарычнасцю і дэталізацыяй, ад чаго па скуры — мурашкі, а на вачах — слёзы.

Гераіню шкада, ёй спачуваеш. Чакаеш, што вось-вось, яшчэ крыху, пацярпі і здабудзеш «неба ў дьяментях»... Але хэпі-энду не будзе.

Адзінае светлае, што здараецца напрыканцы, — Анжаліка нараджае, таксама, дарэчы, дзяўчынку. Але яе бацьку, як і раней бацьку Анжалікі, глыбока напляваць на дзіця. І ўсё ж хочацца думаць, што ў абедзвюх усё складзецца добра...

Ганне Златкоўскай удалося ў першай жа сваёй кнізе (а «Страшна жыць, мама» менавіта першая, дэбютная рэч, выдадзеная асобна, хоць далёка не першая з напісаных) дасягнуць пісьменніцкай звышзадачы, да якой павінен імкнуцца кожны пісьменнік яна растварылася ў сваёй гераіні. Чытаючы кнігу, забываеш, што ў яе ёсць аўтар, так эмацыянальна ярка выпісана Анжаліка, ад імя якой і вядзецца аповед. Ты верыш менавіта Анжаліцы, яе думкам і разважанням, згаджаешся з безліччу метафар і параўнанняў, якіх мо і забагата, але ўсе яны на сваім месцы. Гэтыя метафары і параўнанні, светаразуме і разуменне сябе — толькі гераіні, а не аўтаркі, прысутнасці якой у творы ўвогуле не назіраецца, нягледзячы на тое, што аповесць напісана ад першай асобы. І гэта вельмі крута!

Зрэшты, памятаю бясконцыя мытарствы Ганны па выдавецтвах, дзе ёй нязменна адмаўлялі, як бы дэкларуючы той факт, што шчырая, праўдзівая, пабудаваная на эмоцыях кніга, ды яшчэ пра нешчасліваю долю жанчын, нецікавая апырэры. І выходзіла, што пісаць крута — зусім не крута, што быць сабой і распавядаць пра жыццё звычайных людзей з іх маленькімі праблемкамі, але нікому непатрэбнымі тушкамі па жыцці — не маштабна, не велічна, непerspектыўна... Мабыць, тыя, хто Ганне адмаўляў, забыліся на словы Кузьмы Чорнага, што «чалавек — гэта цэлы свет», а не падзеі вакол чалавека.

Як толькі ні называлі аповесць Ганны Златкоўскай, што ўсё ж такі выйшла дзякуючы выдаўцу Янушкевічу: «Дэпрэсіяная нудоцішча», «меланхалічнае рэфлексаванне, ад якога дзьме тугой і безвыходнасцю», «калямастацкі тэкст, не варты ні часу, ні ўвагі», «звычайны пост у блогу»...

На самай жа справе аповесць «Страшна жыць, мама» — квінтэсэнцыя бядотаў адзінокай жанчыны... Проза, напісаная жанчынай... магчыма, выключна для жанчын.

Аднак настолькі пранізліва і шчыра ніколі не напіша пісьменнік-мужчына, хаця б таму, што няздатны нарадзіць новае жыццё.

Нягледзячы на тое, што аповесць напісана па-руску, Ганна Златкоўская — беларуская пісьменніца, і, магчыма, беларускага ў ёй больш, чым у тых, хто піша выключна па-беларуску.

Мікола АДАМ

ТАЙНАЕ = ЯЎНАМУ?

абмяжуюся толькі першай тройкай твораў. Для зручнасці ранімых хатніх гаспадынь, у якіх можа загарэцца жаданне пазнаёміцца з гэтым зборнікам, пакідаю папярэджанне:

/СПОЙЛЕРЫ/

Навела I

Асноўная сюжэтная «нятайна» — дзяўчына нечакана расстаецца з хлопцам, пазней знаходзіць іншага, з якім пасля будзе сям'ю і заводзіць дзяцей, але пасярод сямейнай ідыліі вяртаецца кавалер 1.

Дробныя «нятайны» — «хвіліны, якія здаюцца вечнасцю»; рамантычная паездка ў Парыж з кавалерам 1; «Прычына не ў табе»; гераіня з-за няўдалых адносін нейкі час ненавідзіць усіх-усіх мужчын; фантазіі гераіні на тэму таго, як яна, прыгожая ды паспяхова, неспадзявана сустракаецца з кавалерам 1 у кампаніі яго новай жанчыны... На змену кавалеру 1, рамантычнага тыпу, прыходзіць кавалер 2, прагматычнага (які рамантуе дом і НЕ П'Е), з якім гераіня і фарміруе сям'ю; гераіня не гаворыць мужу пра сустрэчу з кавалерам 1.

Навела II

Асноўная сюжэтная «нятайна» — дыялог свекрыві і кінутай мужам нявесткі, якая збіраецца з'езджаць з квартэры першай з прычыны, што тая... безэмацыянальная і празмерна прагматычная (тут аўтар, як мне падалося, настолькі моцна гнаўся за тым, каб зламаць стэрэатып «свекрыві-дэмана», што паказаў гэты «дэманізм» блякла, і гэты, напэўна, ідзе не на карысць да разбурэння стэрэатыпу)?

Дробныя «нятайны» — адчуванне страху спінным мозгам; неапраўдана вялікае апісанне рыбы, з якой сябе параўноўвала гераіня, якая моўчкі крычала; «канапа ў тон шпалерам»; свакроў у самым пачатку дыялогу дае парады, зыходзячы з узросту=досведу; свакроў спісвае сваю безэмацыянальнасць на старанна схаваную безэмацыянальнасць шлюбу; муж свекрыві здрадзіў ёй, але яму даравалі; «ператварылася для яго ў мэблю, у элемент спадручнага і прывычнага дэкару».

Навела III

Асноўная сюжэтная «нятайна» — сяброўку гераіні, ад імя якой вядзецца аповед, кідае муж, які раптам запіў, далей ён уезджае ў дом з новай жанчынай, пачынае піць яшчэ болей, яны жывуць у чацвярых (з сынам ад новай жанчыны), але ў далейшым муж з новай жанчынай згараюць у гэтым жа доме пры пажары, а сяброўка з сынам, які выжыў, рамантуе дом і застаецца там жыць (быццам сацыяльная рэклама).

Дробныя «нятайны» — сяброўка, будучы на тры гады старэйшай за гераіню, лічыць сябе старой і «пабітай жыццём»; гераіня «не ведае жанчын, у якіх асабістае жыццё складалася б роўна і гладка»; «здавалася, што неба абрушылася на зямлю»; сяброўка гераіні знаходзіць сабе мужчыну па аб'яве ў газеце; якасці добрага мужчыны, якія прыкмячае сяброўка гераіні, — «падцягнуты, прыгожы і... цвярозны!» (цвярозасць, мусіць, нешта настолькі надзвычайнае для аўтара, што клічнік і шмакроп'е ў цытаце — цалкам і поўнасцю аўтарскія); «лятала, акрыленая каханнем»; сяброўка гераіні едзе да знахаркі і даведваецца пра чараўніцтва да свайго мужа-п'яніцы; муж з новай жанчынай суткамі п'юць і не ходзяць на працу (як чатыры чалавекі жывуць на зарплату адной толькі сяброўкі гераіні, якая працуе ў сталовай, аўтар, на жаль, не тлумачыць)...

/КАНЕЦ СПОЙЛЕРАЎ/

Што ж «у сухім астатку»? Які кантакт наладжвае аўтар са сваім чытачом праз кнігу «Дзень нараджэння»? Размова праходзіць на мове дамскага чытва, якое нават у час свайго зараджэння было канцэнтратам утрыманага побыту. І ці не галоўная жаночая «нятайна» — тое, што кніга падобнага зместу застаецца актуальнай у XXI стагоддзі (і перавыдаецца)?

Няхай збярэцца хоць цэлая армія жанчын, якія жадаюць закідаць мяне каменнем са словамі «Ты штоооо?! Жыцця не бачыў?! А тут яно і ёсць — самае што ні на ёсць жыццё!!» Хай збіраецца ды закідае, але ад гэтага, на шчасце, свет па-ранейшаму будзе чымсьці большым за аскепак люстэрка.

Свет — усё яшчэ месца, напоўненае ўсімі магчымымі фарбамі. І калі ўпірацца-такі лбом у абавязковасць жыццэпадабенства мастацтва, у той жа ступені маляўнічай павінна быць і літаратура.

Іван ВАНКА

Першае, на што звярнуў увагу, калі ўзяў у рукі зборнік навел «Дзень нараджэння» Наталлі Уладзіміравай, які пабачыў свет у Выдавецкім доме «Звязда», — гэта чамусьці не назва кнігі, якая выведзена на вокладцы вялікімі літарамі, а тры маленькія словы, якія быццам з усёй моцы стараліся не трапляць на вочы. Гэтыя тры словы — серыя «Жаночыя тайны».

Прыкмета поўнай паглыбленасці ў сутнасць тэкстаў — роўнапаважлівае стаўленне да ўсіх літаратурных напрамкаў, узятых тэм і г. д. Таму для мяне ў літаратуры няма ніякіх табу: галоўнае — каб тэкст сваім існаваннем не абцяжарваў і без таго перагружаную шлакам літаратурную прастору, а дзяліўся з ёй жыватворнай сілай неадкрытых гарызонтаў. Іншымі словамі — каб тэкст змяшчаў у сабе штосьці новае. І гаворка тут аб нечым большым, чым аб рэкамбінацыі імёнаў-прозвішчаў, краін, канкрэтных рэплік.

Прачытаўшы назву серыі, да якой належыць кніга, я чакаў паглыблення ў тайны жаночай псіхалогіі. Чакаў нейкіх запаветных мудрагелінак, наматаўшы на вус якія, як прадстаўнік мужчынскага полу, я мог бы стаць больш чулым у жаночай супольнасці. Але ў чым тут «тайна»?

Мастацкая рэальнасць аўтара з'яўляецца аўтарскай у найменнях людзей, прадметаў і іх спалучэнняў, але не ў тым, па якіх законах (а дакладней — па якіх збітых сцэжках) яны ўзаемадзейнічаюць і праз якія сюжэтыны перыпетыі праходзяць...

Дзеля цікавасці (ды забавы) метадычна пералічу, гаворачы мовай спагадлівай і некрытычнай, «нятайны», якімі напоўнены прыведзены ў кнізе дзясяткі навел, праўда, каб не тапіць тэкст у сухім мастацкім аналізе,

ВЕЧНАЯ АДЫСЕЯ ДУШЫ

Гукапіс, рытмапіс, узаемапранікненне і гульня сэнсаў, глыбіня, таямніца, што мае быць разгаданай, — усё гэта прысутнічае ў медытатывна-настраёвых вершах-замовах Галіны Сіўчанкі, якая сёлета выдала зборнік вершаў пад назвай «Зоў звычай» (Мінск, «Медысонт», 2018).

Час найноўшай паэзіі, здавалася б, даўно прывучыў нас да адсутнасці ў вершаваных тэкстах кропак і косак, якія ў кантэксце сучаснасці нібыта страцілі якую-кольвек актуальнасць. І ўжо ўспрымаюцца хутчэй як своеасаблівыя рудыменты, што замяняюць вольнай плыні свядомасці рухацца без абмежаванняў у любых напрамках. На першы погляд, Галіна Сіўчанка ў сваёй творчасці пайшла па шляху найменшага супраціву, наўмысна адмаўляючыся ў большасці сваіх вершаў і ад знакаў прыпынку, і ад вялікіх літар. Выключэнне з апошняга, бадай, складаюць тапонімы, каляндарныя назвы ды некаторыя загаловкі.

Эпіграфам на пачатку кнігі нас сустракаюць радкі паэта Фелікса Аксёнава:

*Мой дом у вежы на высьпе,
мяне чакае бясконцы шлях
вады з вытокаў ракі.*

Эпіграфы не бываюць выпадковымі, і тут ёсць своеасаблівы «шыфр», які аўтарка прапануе дасведчанаму чытачу. Як вядома, Фелікс Аксёнаў напрыканцы 80-х — пачатку 90-х гадоў мінулага стагоддзя пісаў тэксты для гурта «ULIS» і быў яго ўдзельнікам (для эпіграфа выкарыстаны фрагмент тэксту песні «Вада з вытокаў ракі» з альбому «Танцы на даху», 1993 г.). Падаецца, што назва гурта таксама была абрана невыпадкова, бо скразная тэма творчасці музыкаў — пошукі страчанай Радзімы, вечная адысея спакутаванай, знявечанай душы ў імкненні да сваёй Ітакі.

Як і гамераўскаму Улісу, чытачу наканава падарожнічаць ад адной выспы-верша да другой, штотым патрапляючы ў слоўныя пасткі, а, вызваліўшыся, імкнуцца да новых даляглядаў. Дарэчы, першы раздзел зборніка так і называецца: «выспа», і кожны верш з раздзела мае адпаведны назвы, як то: «выспаведзь», «выспакой», «выспходня», «выспаслушніца» і г. д. Вобразныя і настраёвыя замалёўкі пакрысе прызвычайваюць нашае ўспрыманне да вершаў такога кшталту, і таму міжволі пачынаеш мысліць катэгорыямі аўтара:

*скрасці ў ракі празрыстую жыццярочнюдзь
вецер на недакрытых адчуць руках
утаймавацца тоймамі і ня ўспомніць
назву таго што знішчыла сьмерцястрах*

*вызнаць на міг як поўнач глядзіць
у твар і
як самацвет самоты расце ў грудзях
моўч раздзяліць з адтулінаю
міжмар'я
ціха ўцячы ў адгэтуліну быцця*

Напэўна, такой — крыху няўцяманай, дзіўнай, незразумелай на першы погляд — мовай прамаўлялі старажытныя варажбіткі і піфіі, праз свае трызненні прадказваючы прышласць. Бо паэзія сама сабе — гэта зменны стан свядомасці. Кожны паэт ведае, што такое стыхія мовы, калі не ты кіруеш працэсам, а сам моўны Гальфстрым падхоплівае цябе і нясе праз акіян да сэнсавых выспаў. Таму алітэрацыі і неўтаймоўная словатворчасць, якімі прасякнуты зборнік, не выглядаюць надумана і штучна, яны фарміруюць і ўраўнаважваюць арганіку тэксту:

*зерне цішы не ператворыцца ва ўмалот
мы дагэтуль на розных мовах з Табой маўчым
супадзенні не напярочаць нам суўзыход
выспатканні не абячаюць нам выспачын*

Няма нічога новага пад сонцам, і ў літаратуры — таксама: паэтка не вынайшла ровар, узбагаціўшы лексіку словамі кшталту «веляболь», «промнеспяценне», «гукакроплі», «імглебен» і г. д. Дастаткова прыгадаць класічнае хлебнікаўска-разанаўскае: «Чарот-вечарот на возерабэразе / дзе векамань — каменем / каменне — векаманню» або не менш вядомае «крылцуючы золатапісьмом...», каб зразумець, якія традыцыйныя шануе Галіна Сіўчанка.

Падаецца, што словатворчасць у гэтым выпадку сведчыць пра дуалістычны светапогляд лірычнай гераніі, а кентаўрычнасць некаторых наватвораў каторы раз пераконвае чытача, што звычайны антураж зборніка ёсць сродак падкрэсліць сваю прыналежнасць і да політэзму, і да монатэзму адначасова, як бы парадаксальна гэта ні гучала. Як прыклад: «Сьвет наўкольных брыняе Богам», а ў іншым месцы: «...зроенымі зорамі з вышынь / глядзяць тысячавокія багі».

Наступныя раздзелы зборніка — «пярэспа», «звычай», «галасы» працягваюць тэмы бясконцасці, прыроды, нараджэння і смерці.

У раздзеле «звычай», тым не менш, Галіна Сіўчанка зноў збочвае з намацанай каляіны і, не хаваючы таго, наўпрост капіруе творчую манеру, стылістыку і вобразную сістэму Іосіфа Бродскага. Напрыклад, возьмем пачатак верша пад назвай «Канец прыўкраснага часу» (у Бродскага — «Конец прекрасной эпохи», 1969 г.):

Бродскі:

*Потому что искусство поэзии
требует слов,
я — один из глухих, облысевших,
угрюмых послос
второсортной державы,
связавшейся с этой, —
не желая насиловать собственный
мозг,
сам себе подавая одежду, спускаюсь
в киоск
за вечерней газетой.*

Сіўчанка:

*Бо вяртанне ў вечнасць ад нас вымагае слоў
я — адна з тых шукальніц, што плыні ўчынілі злоў
у сабе і цяпер не залежаць ад абалонкі, —
адаюся пад вежай на высьпе сухому лаўжу,
як на новую свомасць Пачатку, бясплэзна гляджу
на чужыя старонкі*

Дзіўная сітуацыя: гэта нібыта і не пераклад, і не перастварэнне, але далей на працягу ўсяго верша пабудова страфы, рытміка, настраёвасць — усё супадае з вышэйназваным творам нобелеўскага лаўрэата. Амаль аналагічная сітуацыя — і з вершам «Я пачынаю год», які, па сутнасці, з'яўляецца вольным перакладам верша Бродскага «Я начинаю год, и вьет огонь...» (1969 г.). Узнікае законнае пытанне: калі тут мае месца наследаванне, своеасаблівая даніна павагі аўтаркі слынныму паэту, чаму яна пра гэта ніяк не паведаміла чытачу, тым самым дазваляючы запозрыць сябе ў эпігонстве альбо нават у плагіяце? Спадзяюся, такога кшталту непаразуменні не будуць суправаджаць Галіну Сіўчанку на працягу далейшага творчага шляху.

Бо перад намі — сапраўды яркая, самабытная паэтка, ставаральніца арыгінальных вобразаў-знаходкаў, якая ў сваіх аўтарскіх вершах непадобная ні на кога і тым самым цікавая і запатрабаваная ўдумлівым чытачом.

Янка ЛАЙКОЎ

«Тулюся, край, заўсёды да цябе...»

Кажуць, паэт ці журналіст і ўвогуле творца, які працуе са словам ці нават з фарбамі, адбыўся як прафесіянал тады, калі яго пазнаюць па ўласным мастацкім почырку. Мяркую, мастацкі почырк Галіны Загурскай вельмі заўважны. Пра тое сведчыць новая кніга пісьменніцы «У месяцовым перламутры» (Віцебск, Віцебская абласная друкарня, 2017). Стыль аўтара, голас і нават аблічча пазнаецца па неалагізмах і словах з мясцовых міёрска-полацкіх гаворак (паэтэса нарадзілася на Міёршчыне, а жыве на Полаччыне). Адлюстроўваюць характар і натуру пачаткі такія ўнікальныя слоўкі, як «дзячыць», «туманячы», «запяю», «ціхота», «парудзела», «надзеілі», «цішымся»... І падобных ім сустракаецца ў кнізе многа.

Зборнік літаральна насычаны мастацкімі сродкамі, якія выразна перадаюць талент паэтки, яе творчую ўзнёсласць, шчырае захапленне не толькі жывым беларускім словам, але і рэчаіснасцю з усімі яе супярэчнасцямі. Слушна ў народзе прыкметана: верш толькі тады сапраўдны, калі грунтуецца на мностве мастацкіх тропаў, а не на звыклым апісанні. У кнізе «У месяцовым перламутры» гэтага мастацкага аздаблення хапае. Смакуючы яго, адчуваеш сапраўдную лодыч паэзіі. Якія трапныя аўтарскія параўнанні: «блакіт купалам над намі», «ярына плыве светлай хваляю», «надзея як павуціначка», «вокны — свечкі», «восень — рыжая лісіца», «цвіце алыча, як у вэлюме нявеста», «а зло і дабро ў нас — нібы спарышы»... Ёсць і вельмі разгорнутыя параўнанні, якія праходзяць праз тэкст сапраўдным паралелізмам. Напрыклад, «Я чалавека дрэвам уяўляю, / З якога лісце ападае з часам: / Так прыгажосць няўмольна адлятае — / І чалавек са старасцю сам-насам».

Ацаніце адухаўленні і ўвасабленні: «веташок гайдаецца ў начной прасторы», «сплывае срэбра на лісцё ракіт», «вечар рассыпле ў небе зоркі», «сонейка, разарваўшы шлейф туману, разалье паўсюль віно»; «прыўзнялі павекі вербы і глядзяць, хто там ідзе», «ранак сцішана спявае», «дзень чэргае радасць у прыпол», «ад п'янога паветра захмялела зямля», «дзьмухаўцы складаюць гімн вясне», «яблыкі маўчаць».

Чытаючы зборнік, па-сапраўднаму разумееш, наколькі аўтарка любіць прыроду, нахняецца кожнай правай наваколя. Скрочь радкі паўстаюць вобразы бледна-залагой поўні, веташка на срэбнай нітцы, верасня ў ціхім поступе, маркотнага яблыневага

ападу, сплуканага лістападу, раніцы, якая прачнулася дымам з комінаў. «А люты — ён зусім не люты. / Ён слёзы лье з нябёсаў стылых. / Па бездарожжы ён разуты / Брыдзе знясілены, пахілы».

Паэтка імкнецца спасцігаць мудрасць. Знаходзім верш, радкі з якога пакладзены ў назву кніжкі «У месяцовым перламутры». «І ўсё ж душу сваю лячу / Я месяцовым перламутрам. / Каб стаць назаўтра зноўку мудрай, / Да зорак думкамі лячу». І мудрасць вельмі адчуваецца ў творчасці Г. Загурскай. Па развагах, высновах, парадах, абгрунтаваным спляценні радкоў. Як прыклад — «Няхай прабегла многа год / Мянсяем душой мы мала» або «О, як нам далёка да вечнага Неба! / У справах сваіх мы нібы мурашы: / Спяшаем набыць, што нам трэба й не трэба, / Забыўшы падумаць аб вечнай душы». Часта згадваецца Божая міласоць, вышэйшая наканаванасць, апісваюцца рэлігійныя святы — і па традыцыйных святкаваннях, і па ўласным успрыманні пісьменніцы. «Ноч. Таямнічасць вадасвяцця, / А на блакіце неба поўня, / І мне зусім не усё роўна, / Якая тайна ў гэтым свяце».

Адлюстраваныя ў паэзіі Г. Загурскай і народныя завяздзёны, бо, як піша аўтар, яны ж ствараліся народам вякамі. «Хоць і не верым мы ў павер'е, / Але народ бярог яго вякі. / Гляджу, як смель калышыцца на вербе, / Варона як пільнуе са страхі». Або «Скінь шапку — Бог у хаце», вучыць аўтарка.

Вершы чытаюцца лёгка, на адным дыханні. Мо таму, што памер у іх пераважна двухскладовы. У фінале зборніка — прысвячэнні знакавым постацям Радзімы — асветнікам, пісьменнікам, і паэма «Надзвінцы на Парнасе», дзе апісваецца, як сябры полацкага літаратурнага аб'яднання «Надзвінне» слаўна гасцявалі на гары Парнас. Прагатыпам рэтраспектыўнага твора паслужыла, вядома, старажытная паэма «Тарас на Парнасе», але аўтарка перанесла падзеі ў наш час. Як і належыць, полацкіх пісьменнікаў сустракаюць багі, частуюць рознымі прысмакамі, запрашаюць у танцы: «І вось надзвінцы на гары, / І дзіўна ўсім — багі тут ходзяць: / Хто — малады, а хто — стары, / І Зеўсу ўсе старанна годзяць...»

Зборнік атрымаўся ўдалы, вясёлы. Хоць гумар у ім — не мэта, але вяселосцю чытач зараджаецца. Самі мяркуюць: «Стаіць наша ліпа з магутнаю кронай, / І каркаюць сіпла на дрэве вароны». Як тут не пасмяяцца з іх «сіплага каркання»?

Шчырая кніга, поўная любові да роднага. Многа добрых слоў Галіна Загурская прысвяціла матулі, якая навучыла прыстойнасці, добразычлівасці, маральнасці. І, канечне ж, лейтматыў у ім — любоў да Радзімы — вялікай і малой. «І я збягаю часам да вытокаў / Свайго жыцця — мястэчка ля Дзвіны, / Каб пасядзець на бэразе высокім / І аддзяліць там праўду ад маны». Раю ўсім чытачам прагуляцца па чароўных вулачках лабірынту душы паэтэсы і наталіцца прыгажосцю яе адметнага таленту і адмысловага светабачання.

Алена БАСІКІРСКАЯ

Прадстаўляем творчасць аднаго з лаўрэатаў літаратурнага конкурсу «Радзіма мая дарагая», прысвечанага 100-гадоваму юбілею Алеся Бачылы.

Згадзіцеся, ці шмат паэту трэба,
Каб сапсаваць паблажлівы настрой,
Калі тварэц лунае дзесьці ў небе
Слугой Эўтэрны — музы трыпняткай.

Каб аднавіць стваральныя імкненні,
Ёсць у маім прыватным разуменні
Для гэтай мэты спраўджаны «сакрэт».

Прытасці ў думках да малой радзімы
І атрымаць зайздросную магчымасць
Адчуць ізноў прывабным гэты свет.

Галоўнае пытанне

«Ибо какая польза человеку, если он приобретет весь мир, а душе своей навредит»
Библия (Мк. 8:36)

Чаго ў жыцці зласліўцам не хапае,
Каб век па-чалавечы свой пражыць?
Каб не ўпікаць сябе ў глухім адчай
І Госпада дарэмна не гнявіць.

Няўжо заўсёды ў радавой размове
Сваё вяршэнства трэба даказаць
І ў зневажальна вымаўленым слове
Яго абавязкова паказаць?

Аўто, дэвайсы, гаджэты, смартфоны,
Магутныя камп'ютары і дроны
Нясе народам дваццаць першы век.

Але навошта гэтыя выгоды,
Калі амаль паўсюдна год ад году
Душой, на жаль, марнее чалавек.

Мая Беларусь

Павандраваць мне выпала нямала
І аднаведна ўбачыць небяды...
У тых дні душа мая жадала
Уражанняў на многія гады.

Праз шэраг год, калі ўжо дасканала
Па-польску і літоўску гаварыў,
Мне беларускай мовы не ставала
І я яе ніколі не забыў.

Мне вельмі часта ўзгадваліся словы
Найпрыгажэйшай матчынае мовы,
Затым агортвай сэрца супакой.

Краіна лёсу, любая Радзіма,
Майго натхнення першая прычына.
О, Беларусь! Край заветны мой.

Магія малой радзімы

Здараецца, калі я не ў гуморы,
Тады ўсе справы выпадаюць з рук.
Падстаў уяўных, як вядома, мора,
Каб стаць рабом сваіх душэўных мук.

Не за сямю
замкамі
Схавана чужая
душа.

І маё безабароннае
слова

Сустрэае
расчыненыя
дзверы.

У цішы
Раскрываецца
кветка

Пад покрывам тонкім
Пялёсткаў...
Расцвітае
Чужая душа
Пад покрывам
Цярпення, маўчання,
велькадушыша.
Раскрываецца
Чужая душа
І ў цішы
Сэрца гаворыць сэрцу.

Тут вецер ляжаў,
Адпачыў і набраўся сіл,
Тут вецер
Духмяныя травы касіў
І набраў дзве капы.

Тут сонечны зайчык
На досвітку спаў
І сніў ён
Крыштальныя шарыкі
Спеваў птушыных
І тое,
Як нехта туману
Касу заплятаў.

Па рэчцы ходзяць хвалі
І хваляць, хваляць,
хваляць

І неба, і аблокі,
І ўвесь сусвет далёкі.

Паспешна
Узвысіла галас,
І той, хто так хацеў
Мяне слухаць,
Ужо не хоча
Ці не можа
Мяне пачуць.

Што ў маўчанні
Вёскі на захадзе
Пад халодным
Восеньскім небам

У цёплых плямках жылля,
Раскіданых на полі
У нерухомах хмарах,
Падсвечаных
Заходнім сонцам?

Калі не пабаіся холаду,
То ўбачыш, як залатыя
рукі

Чорных птушак
шкадавалі.

Як ранкам белым — белыя —
Краналі снег.

Калі не пабаіся холаду,
Убачыш, як крыкі
птушак...

Як рукі белыя...
Як сыпле снег.

Выгляне сонца,
Пагасне і ўспыхне
лістома.
Вецер расчэша і зблытае
доўгія травы.

Так і запомніць
Тое далёкае лета.

Прыгаршчы птушак
упалі на кроны таполяў,
Крыкі рвуцца
ў сонныя шыбы дамоў.
Вогненны шар
пакаціўся, узняўся над
полем,

Яркімі промнямі
вёску фарбуе наноў.

У траве з лёгкім
шоргатам
сняжынкі губляюцца.
Звон птушыны над полем
адзінока ляціць.

Там кожнае слова
Морам адзавеца,
Морам гарачым —
І скоціцца долу.

Жыць цяплом учарашняга
сонца

І раптам убачыць,
Як новы дзень, бы светлы
сіяг,

Уздымаецца над
пацямнелымі ад

бяссонніцы
Гарадскімі вокнамі.

Лета

Як свята шчасліва яно адоўго —
Душу саграюць успаміны.
Я імі жыву, адчуваю цяпло,
Якое пакінуў ты, мілы.

За вокнамі — ранняя восень,
Паміж дрэвамі — ціша, спакой.
Узіраюся ў светлую прасінь
Ды чакаю спаткання з табой.

Ну і хай сабе восень блукае,
Замятае лістотай сляды.
А ўсё ж сэрца няўмольна чакае —
Яно хоча вярнуцца сюды.

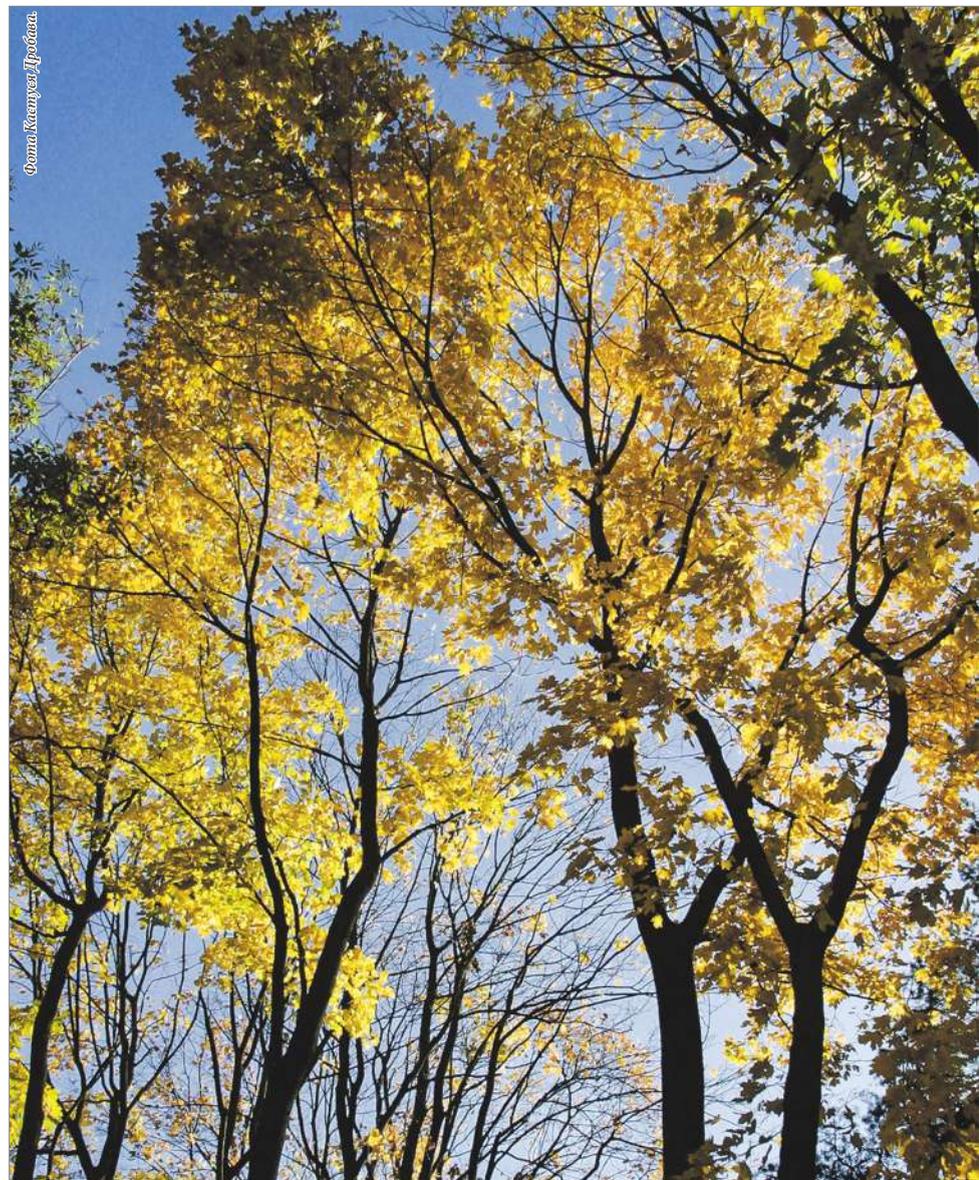
Восень хутка між лужын скалее,
Забялее шляхцянка-зіма.
А душу сагравацьме надзея:
Наша лета наблізіць вясна.

І я веру: мы стрэнемся зноў,
Проста ведаю, любы мой, гэта.
Захмялеем ад паху сунічных бароў
...Будзе сонца, каханне і лета.

Зарука

Матчынай мовы павек не зракуся,
Як скарбам бяспэчным я ёй ганаруся!
Пяшчотай і ласкай яна атуляе,
Як родная маці, душу суцяшае.

Яе характэра з дзяцінства спазнала,
Калі калыханку матуля спявала.
Цяпер і сама калыханкі складаю,
Маленькім унукам штовечар спяваю.

РАБІНАВАЯ НОЧ

Апавяданне

Людміла КЕБІЧ

1.

З'яўлення новага загадка таракальнага аддзялення ў абласной клінічнай бальніцы чакалі як другога прышэсця. Асабліва хваляваліся маладыя медсястрычкі: данесліся чуткі, што доктару каля трыццаці, ён прыгожы і, галоўнае, нежанаты.

Аднойчы вясновым ранкам у ардынартарскі пакой аддзялення зайшлі адразу некалькі дактароў на чале з прафесарам Гольдбергам. Рухавая і энергічная сястрычка Полечка адразу разнесла вестку па ўсіх пастах і калідорах:

— Ну ўсё, скончылася наша прывольнае жыццё! Ой, задасць нам жару новы загадчык, адразу відаць, што строга і недасягальны!

Пасля абходу хворых урачы разышліся па сваіх кабінетах. Малады загадчык аддзялення Павел Мікалаевіч Алекшын таксама пайшоў асвойваць новае месца працы. Адчыніў дзверы свайго новага кабінета, увайшоў, крыху агледзеўся і ўладкаваўся на крэсле за сталом. Перад ім узвышалася гара медыцынскіх спраў, якія неабходна было дасканала вывучыць. Акрамя таго, магчыма, ужо нават заўтра раніцай яго чакала першая на новым месцы аперацыя. Паўла Мікалаевіча гэта не падохала: за плячыма — немалы хірургічны вопыт падчас працы ў раённай бальніцы, у тым ліку і аперацыі на лёгкіх. Але тут, у абласной клініцы, на вачах у новых калег, а магчыма, і самога прафесара Гольдберга...

Павел Мікалаевіч зірнуў у акно і задумаўся: як складзеца яго лёс цяпер? І ў гэты момант пачуўся ціхенькі стук у дзверы. У кабінет нясмела ўвайшла дзяжурная медсястра Даша.

— Калі ласка, заходзьце, — прыязна запрасіў Павел Мікалаевіч прыгожую, як адразу ж адзначыў, дзяўчыну.

— Дзякую, прабачце, я не надоўга, проста хачу ўдакладніць, калі вы будзеце знаёміцца з калектывам? Калі і дзе нам збірацца? — І яна так зірнула на загадка сваімі сур'ёзнымі сінімі вачыма, што ён ледзьве не засмяўся.

— А вось падчас «ціхай гадзіны» давайце і збяромся, тут, у мяне, дамовіліся?

2.

І пачаліся працоўныя будні. Павел Мікалаевіч літаральна прападаў на рабоце, нават у суботу і нядзелю прыходзіў у аддзяленне, практычна кожны дзень апераваў. Аказалася, ён таленавіты хірург, які валодаў рэдкай прафесійнай інтуіцыяй, што неаднойчы дапамагала яму выратаваць пацыентаў. Шмат чытаў медыцынскія літаратуры па пульманалогіі, сам пісаў навуковыя артыкулы, у якіх выказваў цікавыя думкі, апісваў уласныя назіранні і даследаванні. Заўсёды быў энергічны, жыццярадавы, у добрым настроі. Калі ж насілавала сур'ёзная сітуацыя або цяжкая аперацыя, Павел Мікалаевіч мяняўся непазнавальна — рабіўся засяроджаны, строга, маўклівы.

Даспадобы прыйшоўся калектыву новы загадчык, пасябравалі з ім супрацоўнікі, палюбілі за прафесіяналізм і спагадлівасць, добразычлівасць і сціпласць. І гэта нягледзячы на тое, што з яго прыходам у аддзяленне спакою прыкметна паманела. Доктар сам не драмаў падчас дзяжурстваў і іншым не даваў. Асабліва цяжка было вытрымаць уначы. Бывае, такое зацішша ў аддзяленні, усе хворыя спакойна спяць, можна было б і медсястрычкам прылегчы і адпачыць пару гадзінак. Дык жа загадчык Алекшын не спіць, корпаецца ў паперах, амаль кожную гадзіну выклікае паставу медсястры, каб нешта тэрмінова высветліць. Быццам да раніцы пачакаць нельга. Пакаранне нейкае, адным словам.

Больш за ўсіх даставалася Дашы. Калі супадалі іх начныя дзяжурствы, Павел Мікалаевіч радаваўся, бо працаваў над дысертацыяй, рыхтаваўся да абароны. Даша ж была лепшым памочнікам, таму ён даручаў дзяўчыне многія важныя справы. Але і турбаваў: распытваў, як там і што, даваў новыя парады і заданні. Урэшце Дашы гэта надакучыла, і яна вырашыла адпомсціць занадта адказнаму і неспакойнаму доктару.

3.

Верасень выдаўся па-сапраўднаму залаты. Сонца гайдала свае негарачыя ўжо промні на зялёных лапінах сосен, клёны і ясені пераўтварыліся ў рознакаляровыя букеты, а дарога да клінікі нагадвала даматканы дыван неверагоднай афарбоўкі, створаны фантазіяй майстрыхі восені.

Павел Мікалаевіч збіраўся на сутачнае дзяжурства. Ішоў павольна, у добрым настроі, разглядаў навакольныя краявіды.

— Госпадзі, Божа мой! — нечакана вырвалася з вуснаў доктара. — Якія прыгожыя рабіны!

Ён у захапленні спыніўся пад дрэвам, а потым сарваў некалькі галінак з пышнымі гронкамі пунсовых ягад, акуратна склаў з іх букецік і пакіраваў да клінікі.

Незаўважна прайшоў у свой працоўны кабінет, апрануў халат. Затым дастаў з шафы невялікую вазачку, наліў з графіна вады і паставіў туды ярка-чырвоныя гронкі.

Дзень выдаўся цяжкі. Павел Мікалаевіч паспяхова правёў тры аперацыі і валіўся з ног ад стомы і перанаярці. «Нічога, нічога, акрыяю, не першы раз, — заспакойваў сябе хірург, выціраючы пот з ілба. — Наперадзе — ноч, вось і адпачну». Ён вярнуўся ў свой кабінет, дастаў з сейфа пляшку каньяку, наліў кілішак і выпіў адным залпам. «Цяпер можна і адпачыць», — падумаў ён і прылёг на канапу.

4.

Тым часам звечарэла — памянлася змена. На начное дзяжурства заступіла Даша. Калі яна зразумела, што Павел Мікалаевіч застаецца на ноч, затрапталася, бы той асінавы лісточак ад халоднага подыху ветру. Думкі закарагодзілі адным жаданнем: «Вось і надышоў час расплаты, я павінна яго правучыць, і гэта адбудзецца сёння!».

Пасля вечаровага абходу дзяжурны доктар паклікаў Дашу ў кабінет:

— Дашчка, хачу папрасіць вас даць мне гэтай ноччу паспаць, бо штосьці вельмі стаміўся, з ног валюся.

— Я разумею, доктар, але ж вы дзяжуріце сёння па ўсёй клініцы, а калі што здарыцца на іншых паверхах, вас клікаць, будзіць? — спытала маладая жанчына.

— Ай, Дашка, давай будзем спадзявацца, што нікога дрэннага не здарыцца, — усміхнуўся Павел Мікалаевіч і стомлена пазяхнуў. Пагляд упаў на рабінавы букет і доктар ласкава дадаў:

— А гэты букецік я хачу падарыць вам!

Даша пачырванела, але ўзяла з рук загадка вазу, падзякавала, пажадала шэфу спакойнай ночы і пайшла на свой працоўны пост.

У гадзіну ночы яна разбудзіла Паўла Мікалаевіча. Паставы медсястры доктар здагадаўся, што нешта здарылася.

— Павел Мікалаевіч, праціцеся, — ціха прамовіла дзяўчына і дакранулася да пляча доктара. — Там Буш-кевічу дрэнна, падыдзіце, калі ласка.

Павел Мікалаевіч працёр сонныя вочы, узяў са стала фанендаскоп і пайшоў ратаваць хворага. Даша з танометрам таксама накіравалася ў палату. Доктар падсеў да пацыента, нахіліўся над ім і ціхенька, каб не пабудзіць іншых людзей у палаце, спытаў:

— Як вы сябе адчуваеце? Што непакоіць?

— Галава разломваецца, трэсне, здаецца... Доктар, дайце які парашок ці ўкол... Не вытрымаю да раніцы!..

— Даша, дайце, калі ласка, хвораму снатворнага ці якога-небудзь заспакавальнага, гэта ў яго нервовае.

Мінула хвілін сорак. Доктару здавалася, што ён толькі-толькі змружыў вочы. Мяккі, нямоцны стук у дзверы, і ён здрыгануўся. У святле настольнай лямпы разгледзеў Дашу.

— Што зноў? — запытаўся ён і падняўся з канапы.

— На трэцім паверсе, восьмая палата, бабулі блага, — адрывістым голасам паведаміла медсястра.

— Пайшлі, — коратка і суха скамандаваў доктар.

Пасля агляду бабулі і размовы з ёю высветлілася, што ніякіх падстаў для трывогі няма: тая проста шмат спала ўдзень і цяпер ніяк не магла заснуць. Павел Мікалаевіч параіў накапаць бабулі карвалолу, а сам накіраваўся ў кабінет.

Як толькі дзверы ліфта за ім зачыніліся, Даша і яе парніца Света пырнулі ад смеху.

— Ну ты даеш, Дашка, я б так не адважылася! — захопленна гаварыла Святлана сяброўцы. — Самога загадка аддзялення разводзіш! Слухай, а за што гэта ты на яго ўз'елася?

— Ёсць за што...

Так паўтаралася яшчэ два разы. Доктар адчуваў сябе разбітым і стомленым, адпачыць так і не ўдалося: «Нічога сабе ночка мне выдалася...».

Раніца пачалася як заўсёды: санітаркі пайшлі прыбіраць палаты, медсястры разносілі градуснікі і таблеткі, з кухні смачна пахла малочнай рысавай кашай. Павел Мікалаевіч пайшоў дахаты.

— Кажуць, сёння ў вас тут варфаламееўская ноч была? — спытала ў Дашы медсястрычка Наталля, калі тая здавала ёй змену.

— Ноч у нас была, ды не варфаламееўская, а рабінавая. Бачыш, які букет падараваў мне Павел Мікалаевіч?

І Даша з медсястрамі накіраваліся на аўтобусны прыпынак. Дзяўчына прыслухоўвалася да сябе і не магла вызначыць свайго настрою. На вочы набягалі слёзы.

5.

Мінула амаль дзесяць гадоў. Павел Мікалаевіч абараніў дысертацыю і стаў кандыдатам медыцынскіх навук, па-ранейшаму працаваў у клініцы і на кафедры пульманалогіі. Ажаніўся, нарадзілася дачка, сям'я пераехала ў трохпакаёвую кватэру.

Набліжаўся юбілей аддзялення таракальнай хірургіі. Запрасілі ўсіх, хто працаваў з першага дня ў аддзяленні.

І вось гэты дзень настаў. Хваляваліся ўсе — і арганізатары, і госці. Не пазнавалі адзін аднаго — так прыгожа і густоўна пераапануліся медыкі з белых халатаў у шыкоўныя вечаровыя сукенкі і гарнітуры. А замест назменных белых шапачак і хусцінак у жанчын — мудрагелістыя прычоскі.

Не забыліся нікога: аддалі даніну павагі ветэранам, адзначылі лепшых дактароў, медыцынскіх сяспёр, лабарантаў і санітарак. Уручылі ім лісты падзякі, ганаровыя граматы і грашовыя прэміі. Прафесар Гольдберг прачытаў даклад. Прафсаюзны камітэт не пашкадаваў грошай на кветкі. Доўга віталі — трохразовымі апладысмантамі — Дар'ю Дзмітрыеўну Кандрацюк. Гэтая маладая эфектная жанчына вылучалася сярод іншых. Да яе ўвесь час падыходзілі, штосьці гаварылі, абдымалі і віншавалі.

«Якая прыгажуня! — адзначыў мімаходзь Павел Мікалаевіч, і раптам яна падалася яму вельмі знаёмай. — Трэба будзе потым высветліць, хто гэта...».

Пасля афіцыйнай часкі ўсе рушылі на банкет. Прамовы, здавалася, не скончацца ніколі. У прызначаны час зайграла музыка і ўсе прысутныя кінуліся ў скокі. У сталоўцы зрабілася душна, і Павел Мікалаевіч вырашыў пайсці падыхаць свежым паветрам. Каля выхаду наткнуўся на Дашу. Зрэгаваў імгненна — асцярожна ўзяў жанчыну за руку і са сваёй заўсёднай ветлівай усмешкай сказаў:

— Пачакайце хвіліначку, шануюная, мне здаецца, я вас ведаю, скажыце, дзе мы бачыліся?

Даша адступіла на некалькі крокаў ад уваходных дзвярэй, вызваліла сваю руку і весела спытала:

— Няўжо праўда не пазналі мяне, доктар?

— Вы часам не працавалі ў нашым аддзяленні? — раптам здагадаўся Павел Мікалаевіч.

— Ну, вось, нарэшце! Працавала, дзесяць гадоў таму, паставой медсястрой, і гэта на маіх вачах вы прыйшлі сюды загадкамай...

— Даша? Так-так, вы тая самая Даша, якой мне потым вельмі не хапала! — радасна ўсклікнуў Алекшын. — А куды ж вы пасля зніклі? Для ўсіх гэта так і засталася загадкай.

— Ну, не для ўсіх, Павел Мікалаевіч, скажам, а толькі для вас... — Даша пасур'езнела і сцішыла голас. — Памятаеце адно сваё начное дзяжурства? Вы тады ўвесь дзень аперавалі, а ўначы захацелі адпачыць. Але не змаглі, таму што хворыя нібыта згаварыліся і вас бясконца выклікалі ў палаты...

— Так, я памятаю тую ноч, таму што доўга думаў, чаму гэта раптам усім хворым зрабілася дрэнна?!

— А яшчэ ў гэты дзень вы прынеслі ў аддзяленне букет з рабінавых гронак і падарылі мне... І я вырашыла паздзекавацца з вас.

— Вы? З мяне? За што? — моцна здзівіўся Павел Мікалаевіч: чым ён мог так пакрыўдзіць самую сваю любімую працаўніцу, сваю правую руку?

— А я была да адурэння ў вас закаханая, Павел Мікалаевіч, — амаль шэптам прызналася Даша. — А вы нічога не заўважалі, не бачылі. Усе бачылі, а вы — не... Няўжо не памятаеце, як я да вас у кабінет прыходзіла ў кароткім халаціку, без панчоў, як сядала побач на стол, пазірала затуманенымі вачыма... Быў час, я гатова была сама кінуцца да вас у абдымкі, сама сябе прапанаваць — я ж падчас нашых сумесных начных дзяжурстваў месца не знаходзіла, агнём палала... Думаеце, ніхто не заўважаў?..

— Дашчка, які я бесталковы, прабач, калі ласка, але я сапраўды нікога і нічога тады не бачыў, акрамя працы... — Павел Мікалаевіч паціснуў плячыма і сумеўся. — Малады быў...

— Пры чым тут узрост? Вы і цяпер малады, і яшчэ больш абаяльны, але і цяпер вакол сябе нічога не заўважаеце, нельга так, ну што вы за чалавек? — Дашын твар гарэў, яе калаціла. Было такое ўражанне, што яна хоча выказаць усё, што назапасілася за гэтыя дзесяць гадоў у яе ўразлівым сэрцы, каб потым ніколі не ўспамінаць пра гэтага чалавека. — Так, гэта я арганізавала вам, мой любы доктар, тую рабінавую ноч...

Nulla dies sine... Biblia,

або Чаму ўсе асветніцкія шляхі вядуць у НББ

Фота Кастуся Дробана.

Яе таямнічыя, нязведаныя глыбіні прыцягваюць спакон веку, яе аўтарэт непарушны. Тут няма шуму слоў, а толькі паўнагаворкі, тут нічога не сказана без мэты, і чалавечая душа заўсёды знойдзе заспакаенне. Дастаткова ўзяць адсюль толькі адно выказванне, каб мець настаўленне на ўсё жыццё. Біблія — скарбонка духоўнай прыгажосці. Біблія ў бібліятэцы — як у сябе дома. Яны абедзве старыя як свет. Аднакаранёвыя сваячкі сёння ўрачыста павіталіся. Самая галоўная кніга паўстала праз хроніку часу: выстаўка «**Беларусь і Біблія**» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі — падарожжа Святога Пісання са старажытнасці ў сучаснасць.

ДЗЯКУЮЧЫ СКАРЫНУ

Сярэднявечныя манускрыпты, каштоўныя папірусы, аўтэнтчныя скруткі, клінапісныя таблічкі, што адлюстроўваюць гістарычны кантэкст Святога Пісання, і непасрэдна першадрукаваныя біблейскія тэксты на розных мовах — ад разнастайнасці рарытэтаў з тысячагадовай гісторыяй займае дух. Усяго каля 200 экспанатаў на месяц пасялілася ў адным памяшканні — музеі кнігі НББ. Палова экспанатаў прыбыла з розных краін свету: Вялікабрытанія, ЗША, Ізраіля, Карэі, Кітая, і гэта пераважна прыватныя калекцыі, якія ніколі раней не экспанаваліся, — унікальныя помнікі, што ў Беларусь трапілі ўпершыню ў межах праекта Групы даследаванняў рукапісаў (ЗША).

— Выстаўка не мае аналагаў не толькі ў Беларусі, але і ў Еўропе: прадстаўлены самыя рэдкія экспанаты, якія адлюстроўваюць галоўныя помнікі цывілізацыі — Біблію: ад перадгісторыі, зараджэння біблейскіх тэкстаў да самых розных экспанатаў, свяшчэнных тэкстаў на розных мовах, розных народаў, перыядаў, — адзначыў дырэктар НББ Раман Матульскі. — Арганізацыя падобных выставак — не месяц, не два, а гады... Калі пачынаецца з ідэі, то першая наша сустрэча адбылася дзякуючы Скарыну. Больш як два гады таму мы прэзентавалі факсімільнае выданне Бібліі Скарыны ў Нью-Ёрку, у Нацыянальнай бібліятэцы Кангрэса ЗША. І там былі прадстаўнікі яшчэ неіснуючага тады Музея Бібліі. Ён цяпер створаны, нядаўна адкрыты. Пасля гэтага былі сустрэчы, перамоў. Мы ўдзячны спонсарам, якія падтрымалі нашу ідэю і праспансавалі арганізацыю гэтай выстаўкі.

На выстаўцы ёсць магчымасць убачыць унікальныя рэчы, зазірнуць глыбока ў старажытнасць. У прыватнасці, прадстаўлены рэдкі спіс Пяцікніжжа Майсеевага — самых ранніх, самых першых кніг Бібліі. Спіс быў створаны ў Індыі. У гэтым поліканфесійным рэгіёне мелася ўнікальная Тора, якая зберагалася ў спецыяльнай сярэбранай аправе — куфры, які называецца цік. Захавалася амаль у ідэальным стане. Ёй дагэтуль можна карыстацца. Асабліва аздаблення — карона.

Упершыню паказаны скруткі, які ніколі раней у свеце не экспанаваліся за яго шматстагоддзевую гісторыю, — Сувоі Эстэр (XVIII ст.): зроблены ў Італіі, прывезены ў Кітай, выкарыстоўваўся мясцовымі вернікамі. У Кітаі набыты паслом Вялікабрытаніі. Такім чынам, першапачаткова з Захаду трапілі на Усход, а потым з Усходу — на Запад, цяпер гасцюе ў нас.

Не могуць не ўразіць рэдкія арыгіналы: шумерскія клінапісныя рукапісы на гліне, «Іліяда» Гамера і Байкі Эзопа... Асобныя ўнікалы паказаны копіямі: некаторыя экспанаты ў прынцыпе не вывозяцца і захоўваюцца ў герметычных колбах, некаторыя немагчыма паказаць на працягу месяца. Экспанаты ў НББ будуць клапаціліва даглядаць — перагортваць старонкі: увесь час паказваць на адным развароце — значыць шкодзіць...

Год таму ў межах вялікай выстаўкі, прысвечанай 500-годдзю беларускага кніга-

Клінапісная таблічка. Ур, Месапатамія, 3000—2000 гг. да н.э.

друкавання, з Германіі, з Нацыянальнай бібліятэкі ў Лейпцыгу, у НББ быў прывезены фрагмент Бібліі Гутэнберга. Упершыню ў нашай гісторыі. А ў межах гэтай выстаўкі з'явілася новая магчымасць: з ЗША прывезлі фрагмент арыгінала Бібліі Гутэнберга і поўную копію, факсімільна ўзноўленую, з музея кнігі ў Лондане. Ёсць магчымасць пабачыць, як выглядаў арыгінал. (На жаль, у большасці яны захаваліся толькі фрагментарна.)

БЕЛАРУСКАГА ПАХОДЖАННЯ

— Гэтая выстаўка — сумесны праект Групы даследаванняў рукапісаў (міжнародная навуковая арганізацыя, якая прадстаўляе даследчыкаў, спецыялістаў з усяго свету, а асноўны офіс мае ў Мічыгане) і НББ. Кожны з бакоў прадставіў свае экспанаты, і НББ ёсць што паказаць: і інкунабулы, і першадрукі часоў Гутэнберга, — расказаў галоўны каардынатар выстаўкі намеснік дырэктара НББ Аляксей Суша. — Мы прадставілі і старажытныя каштоўныя рукапісы. Але самае галоўнае — на фондах НББ мы паказалі, што беларуская кніжная традыцыя таксама грунтуецца на Бібліі. У нас ёсць самыя старажытныя рукапісы беларускага паходжання, пачынаючы ад Тураўскага, Полацкага, Слуцкага, Наваградскага Евангеліяў — яны ўсе прадэманстраваны на выстаўцы. Гэта і выданні Скарыны, ад якіх пачалася вялікая кніжная друкарская традыцыя. Кожны выдавец так ці іначай звяртаўся да біблейскіх тэкстаў: Берасцейскай друкарні — Біблія, Сымон Будны — Біблія і яе пераклады, Васіль Цяпінскі — Евангелле, Мамонічы — таксама.

Старажытныя рукапісы Тураўскага Евангелія XI ст. (арыгінал захоўваецца ў Бібліятэцы Урублеўскай Літоўскай акадэміі навук), Полацкага Евангелія канца XII — пачатку XIII стст. (арыгінальная асноўная частка Евангелія захоўваецца ў зборы Расійскай нацыянальнай бібліятэкі) на выстаўцы прадстаўлены ў факсімільна, але вочна радзе шмат іншых каштоўных арыгіналаў. Вельмі цікавыя рукапісы XVI, XVII ст. у

межах праваслаўнай традыцыі з прыгожымі ўнікальнымі застаўкамі: вязь, ініцыялы, шматлікія яркія подпісы. Арыгінал Слуцкага Евангелія захоўваецца ў Мінску ў Дамавым храме ў гонар Сабора Беларускай Святых, але НББ рэалізавала ў свой час сумесны праект па спачатку электронным, а потым факсімільным узноўленні выдання, і на выстаўцы прадстаўлена факсімільна. Кніга пісалася, як лічыцца, князем Юрыем Аляксавічам у Слуцку на тэрыторыі Слуцкага княства, і гэта было паслушэнствам князя.

З беларускіх збораў нельга абмінуць Скарыну — арыгіналы з фондаў НББ — пражскія выданні Бібліі. Цікава даведацца, што Скарына рабіў з Бібліяй тое, чаго да яго не рабіў ніхто. Сакральныя тэксты друкавалі ін-фоля, Скарына ж рабіў ін-кварта, прытым што ін-кварта друкавалі толькі антычную літаратуру. Дарэчы, істотныя самыя тыпы шрыфтоў. Існавала готыка, якую вынайшаў Гутэнберг, яна заўсёды выкарыстоўвалася для сакральных тэкстаў, а потым у Італіі немцы вынайшлі стыль антыква, якім друкавалі антычную літаратуру і ў далейшым свецкія тэксты. Скарына рабіў Біблію ў свецкім стылі. Гэтага не рабіў да яго ніхто і пасля — таксама. Скарына Біблію арыентаваў не на літургічны ўжытак, а на чытанне паспалітаму люду. У прадмовах ён рабіў апалогію Бібліі, тлумачыць, чаму яна навучыць.

Беларуская традыцыя адлюстравана ў старадруках. Працяг справы Скарыны — Брэсцкая (Радзівілаўская) Біблія 1563 г. Кнігі Бібліі друкаваліся ў розных гарадах: у Вільні — друкарня Мамонічаў. Адметны Псалтыр з чырвонымі кропкамі 1576 г. Друкаванне было ў Еўі, у Куцеінскім манастыры. Далей — Спірыдон Собаль...

Непараўнальны карагод беларускіх Евангеліяў на выстаўцы — каштоўнасць на ўсе часы: як мужныя рыцары на вярце мудрасці і праўды — гордыя сваім узростам. Сярод пісьмовых адметнасцяў з усяго свету нашы Евангеліі глядзяцца пасабліваму самабытна і велічна. Сцішаныя, яны чакаюць ласкавых рук і чуйнага сэрца. Прыгожае аздабленне вабіць разгарнуць і ўглядацца ў сакральныя літары. Нездарма Іаан Златавуст чытанне Бібліі параўноўваў з набывцём скарбу.

— Пра тое, што нам усім трэба нагадаць пра Біблію і пра яе важнасць, царква памятае. Але каб шырэй у грамадства несці гэтую ідэю патрэбы Слова Божлага, карысная такая выстаўка, — заўважыў першы прарэктар Інстытута тэалогіі імя святых Кірыла і Мяфодзія БДУ прафайерэй Сергій Гардун. — Прыемна бачыць перавыдадзеную спадчыну Скарыны, бо раней гэтыя кнігі былі рэдкія і маладасупныя. Цяпер жа, дзякуючы таму, што зроблена НББ, кожны чытач не толькі тут, але і ў многіх іншых кніжніцах Беларусі можа ўзяць у рукі кнігі Скарыны і пачытаць. Думаю, гэтая выстаўка паспрыяе, каб мы кожны дзень натхняліся Словам Божым. Нехта са старажытных аўтараў паставіў сабе дэвіз: *nulla dies sine linea* — ніводнага дня без радка: кожны дзень нешта напісаць. Думаю, натхніўшыся экспанатамі выстаўкі, можа для сябе ўзяць такі дэвіз: *nulla dies sine Biblia* — ніводнага дня без радка Свяшчэннага Пісання.

СКРУТАК → КНІГА

— У многіх можа ўзнікнуць пытанне: як можна арганізаваць цэлую выстаўку, прысвечаную адной кнізе? — разважае дырэктар Групы даследаванняў рукапісаў (ЗША), прафесар філасофіі Скот Кэрал. — Біблія ўтрымлівае ў сабе мноства кніг, якія былі напісаны на працягу 1500 гадоў больш за 40 аўтарамі. Першапачаткова арыгінальная мова Бібліі — старажытна-яўрэйская, старажытнагрэчаская, арамейская. І Біблію можна назваць бібліятэкай у выглядзе адной кнігі. На сёння вядома

больш за 42 000 выданняў і рукапісных копіяў Бібліі. Але значна больш асобнікаў страчана... Біблія была ў цэнтры новаўвядзенняў, звязаных з вынаходніцтвам друкарскага станка, напрыклад, фармат кнігі. Першапачаткова біблейскія тэксты існавалі ў выглядзе скруткаў.

Скруткі выліліся на папірусах. Але яны хутка сталі нязручныя: цяжка шукаць цытату, не возьмеш у падарожжа, ды і скрутка вельмі дарагі. І хрысціяне пачалі выкарыстоўваць форму кодэкса, з якога ўзнікла кніга. За кнігу ў цяперашнім выглядзе мы павінны быць удзячны менавіта радням хрысціянства. На выстаўцы — Сінайскай, Александрыйскай кодэкс.

«Іліяда» Гамера. I ст. н.э.

Сінайскай — першы, які патрапіў у XVII ст. на Запад з Усходу і першы стаў для навукоўцаў для даследавання арыгінальных тэкстаў. Бо на той час ужо была Біблія вульгата. І ўсе ведалі, што гэта сапраўдны тэкст. Але прыйшлі арыгінальныя тэксты... Сінайскай кодэкс быў знойдзены Канстанцінам фон Тышэндорфам у XVII ст. у Егіпце ў Сінаіскім манастыры. Першую частку кодэкса ён пакінуў у Лейпцыгу, а другую — у Пецярбургу. Потым у 1933 годзе бальшавікі прадалі яго Вялікабрытаніі (грошы англічане збіралі ўсёй краінай, бо бальшавікі запатрабавалі вялікую суму). І калі гэты кодэкс туды патрапіў, у брытанскую бібліятэку чарга стаяла на 2 тыдні, каб паглядзець на прыдбаны рарытэт. Ён ні з чым не параўнальны: выглядае як скрутка у 4 слупкі і яго не злыгтаеш (звычайна кодэкс — у 2 слупкі, як Александрыйскі).

Далей — папулярныя Бібліі XVI ст.: Біблія Мэцью, Жэнеўская Біблія. Бачым ланцуг, якім Біблія мацавалася да стала, каб не сцягнулі, бо ўсё бывала: кнігі каштавалі вялікі грошай, і чытачы вандравалі паміж кнігамі, а не кнігі — паміж чытачамі, як сёння.

ЛАНЦУГІ І ІНШАЯ ЭКЗОТЫКА

Далей — папулярныя Бібліі XVI ст.: Біблія Мэцью, Жэнеўская Біблія. Бачым ланцуг, якім Біблія мацавалася да стала, каб не сцягнулі, бо ўсё бывала: кнігі каштавалі вялікі грошай, і чытачы вандравалі паміж кнігамі, а не кнігі — паміж чытачамі, як сёння.

З экзатычных экспанатаў — паясны Псалтыр англійскі (1535—1540 гады), зроблены хутчэй за ўсё для нейкай багатай жанчыны, — гэта так званыя паясныя Бібліі: прывязваліся на пояс і так насіліся. Многа партрэтаў засталася з XVI—XVII ст і нават з сярэднявечча з такімі кніжкамі. На жаль, прадстаўлены толькі адзін аркушык. Здыўляе яго мініяцюры памер — усяго палова далоні.

Упершыню ў гісторыі сабралі ў межах адной выстаўкі вядомыя Паліглоты: Лонданская, Парыжская, Антверпенская... Паліглоты — гэта выданне Бібліі, дзе побач з асноўным тэкстам — пераклад на некалькі моў. Некаторыя паліглоты, як Антверпенская (Паліглоты Плантэна), — цудоўны ўзор графічнага мастацтва. Яна ідэальна аформлена, ужо не кажучы пра паліграфічнае мастацтва, пра паперу. І мы можам прасачыць: іўрыт, пад ім радочкамі — лацінскі пераклад даслоўны. Потым вульгата лаціна — класічны пераклад Бібліі на лацінскую мову, зроблены блажэнным Іеранімам Стрыдонскім, потым грэчаская — септуагінта. Далей — даслоўны пераклад з грэчаскай на лацінскую, бо ён адрозніваўся ад перакладу Іераніма. Іншыя пераклады: сірыйскі тэкст Бібліі, і зноў пераклад на лаціну, арабскі — і зноў на лаціну. Вось такі шматмоўны пераклад Бібліі, калі з'явілася магчымасць параўнаць арыгінальны старажытны тэкст на розных мовах, зрабіць супастаўленне і паспрабаваць знайсці, якія ж карані ў Бібліі, як фарміраваўся тэкст...

Адмысловым акампанементам для пашанотных экспанатаў стала шматколера гамонка розных моў наведвальнікаў экспазіцыі.

Наталля СВЯТЛОВА

Куды прышвартуецца караван?

Што патрэбна для падарожжа? Падняць ветразі і ўзяць замест компаса кнігу — так пачаўся шлях бібліякаравана «Кнігі будуць масты», што ладзіла Мастоўская раённая бібліятэка на працягу чатырох дзён.

Першы пункт падарожжа — «Востраў «Фарбы» і сустрэча з таленавітым мастаком, членам Саюза мастакоў Беларусі, прафесарам ГрДУ імя Я. Купалы А. П. Багуставым, які працуе ў галіне станковага жывапісу ў жанры пейзажу і нацюрморта. Галоўная тэма яго работ — любоў да прыроды, выдатных мясцін гродзенскай зямлі, якая стала для яго роднай. Мастак падарыў свае навуковыя і навукова-метадычныя працы з аўтографам і пакінуў запіс у гасцявой кнізе бібліятэкі.

Далей бібліякараван на поўных ветразях накіраваўся ў «Праліў «Літара»». Тут — літаратурна-творчая сустрэча з прадстаўнікамі Выдавецкага дома «Звязда». Завіталі беларускія творцы: пісьменнік, паэт, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Нёман» Уладзімір Мазго, дзіцячая пісьменніца, галоўны рэдактар часопіса «Полымя» Алена Мальчэўская і паэт, прэзаіт, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Малодосць» Дзмітрый Шулюк. Яны расказалі пра пашанотныя літаратурныя выданні краіны, якія маюць сталья традыцыі.

У «Бухце «Таленты»» — вечар паэтычнага настрою «Паэзіі чароўныя радкі». Гасцямі сталі паэты, члены Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Дзмітрый Радзівончык і Людміла Шаўчэнка.

Завяршыў сваё падарожжа бібліякараван, прышвартаваўшыся да вострава «Бібліятэка». Для ўсіх удзельнікаў — PR-акцыя, прымеркаваная да Дня бібліятэк Беларусі. Разам з Буслікам, які падабаецца многім мастаўчанам, выйшлі на цэнтральную вуліцу горада, каб уручыць флаеры «Час чытаць!». Затым PR-акцыя працягнулася ў сценах бібліятэкі. У выкананні загадчыка філіяла «Сельскі клуб «Мікелеўшчына»» Івана Лішко, актыўных чытачоў Жанны Каржэцкай (Харціцкая сельская бібліятэка) і Таццяны Ківер (Дубненская сельская бібліятэка) прагучалі «Песенька пра чытачоў», байка «Жанчыны Беларусі», песня «Васількова неба». Нечаканым сюрпрызам стала з'яўленне на свяце казачніка Андрэсэна...

Адна з адметнасцяў бібліякаравана — прэзентацыя бібліятэчных падворкаў «Штурманы кніжных мораў». Кожны падворак, арганізаваны супрацоўнікамі

бібліятэчных устаноў раёна, быў аформлены з фантазіяй і выдумкай. Гудзеўцкая сельская бібліятэка — цэнтр нацыянальнай культуры і Стралецкая сельская бібліятэка запрасілі дзяцей і дарослых на «Поле цудаў» сустрэцца з героямі казкі А. Талстога «Залаты ключык, або Прыгоды Бураціна» і паўдзельнічаць у конкурсах і віктарынах. Пескаўская і Струбніцкая сельскія бібліятэкі пазнаёмілі гасцей свайго падворка з гісторыяй узнікнення традыцыйнай цацкі беларускага народа. А дзед Міхед і бабуля Гануля прадэманстравалі беларускія цацкі: саламяныя конікі, дрэва-свістулькі, лялькі з тканіны, саломы, дрэва і паперы, саламянага павука...

Пірагамі, салодкай выпечкай, квасам, наліўнымі яблыкамі частавалі на сваім падворку Зарудаўеўская, Пацавіцкая і Рагозніцкая сельскія бібліятэкі, а таксама запрашалі танцаваць пад песні ў выкананні калектыву аматарскай творчасці «Чараўніцы» філіяла «Пацавіцкі цэнтр вольнага часу і культуры». На падворку дзейнічала кніжная выстаўка «Рознакаляровая зямля Беларусі».

«Гаспадары» падворка, які арганізавалі Дубненская і Харціцкая сельскія бібліятэкі, зарадзілі гасцей вясёлым настроем. Кніжная выстаўка «Хіт-парад дзіцячых кніг», печка, фотазона, казачнае дрэва з пытаннямі віктарыны нікога не пакінулі абыякавым.

Вясёлымі конкурсамі, пазнавальнымі віктарынамі, салодкімі пачастункамі, казачным варэннем з хваёвых шышак, ажыны заклікалі на сваё падвор'е Мікелеўшчынская, Мілявіцкая і Правамастоўская сельскія бібліятэкі. Тут можна было ўзяць удзел у майстар-класе па пляценні з газетных трубочак, паўдзельнічаць у конкурсах і віктарынах.

Для хлапчукоў і дзяўчынак на пляцоўцы каля бібліятэкі правялі квэст-гульню «Чароўная краіна Оз». А яшчэ ў бібліятэцы «вырасла» «кніжная яблынька», дзякуючы якой кожны ахвотны, сарваўшы лісток з дрэва, мог атрымаць рэкамендацыю да прачытання якой-небудзь кнігі. Уразіла фотазона «Прымер касцюмчыкі» (зробленыя са старых газет і часопісаў). Выстаўка «Інфармацыйны фарватар» прадставіла матэрыялы па гісторыі бібліятэчнай справы раёна.

Завяршылася падарожжа флэшмоаб «Бібліятэкі былі, ёсць і будуць!»

Вольга КОРШУН,
метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Мастоўскай раённай бібліятэкі

КАБ ДУША НЕ ЧАРСЦВЕЛА

Дзень бібліятэк у Берасіно азнаменавала выступленне вулічнага тэатра «Жывая кніга». У скверы каля раённай бібліятэкі сабраліся навучэнцы сярэдняй школы № 2. Імправізаванаму прадстаўленню тэатра без куліс спрыяла добрае надвор'е, нязмушаная атмасфера вольнасці: крэслы для глядачоў — на пляцоўцы каля фантана пад зялёным шатром шапатлівай лістоты.

Спадарыня Кніга прапанавала кувэрак кніжнай мудрасці, яе чароўная палачка ажывіла старонкі добрай кнігі — і пачалася таямніца. Залатымі сонечнымі промянямі зазіхацелі перліны мудрых заветаў — лаканічных афарызмаў: «Жывое любіць — добрым быць», «Умей сябраваць — знойдзеш сябра», «Чужой бяды не бывае», «Ветэраны — зямлі маякі», «Што аддаў — тое тваё», «Настаўнікі былымі не бываюць». І кожная мудрасць — з кніжным падмацаваннем. Кароткія па форме ды дыхтоўныя па змесце аповяданні сучасных аўтараў закрунулі слухачоў, здзівілі незвычайнай змястоўнасцю.

Разумнасць мы прымаем крытычнай галавой, фантазіраванне — адкрытым сэрцам, узбуджаным уяўленнем, якое радуецца азоранасцю палёту ў незнаёмае. Разам з героямі аповядання А. Карніенкі «Ордэн Славы»

падлеткі разважалі аб сучасных праяўленнях патрыятызму, сувязі пакаленняў, пашаны да ветэранаў вайны. Аповяданні А. Каўко «Рэкс», А. Вашчанкі «Ці прыляціць адмірал», С. Гаравай «Галубок на далоні» змушалі задумацца аб кваласці жывой прыроды, здольнай адчуваць дабро і зло, быць спадарожнікам чалавека, які нясе адказнасць за гармонію ў навакольным свеце. Учынкі герояў аповяданняў Т. Ломбінай «Кашалёк», С. Гаравой «Веласіпед» асвятлялі спектр праблем сяброўства, узаемавыручкі, спагадлівасці да састарэлых. Сюжэты аповяданняў Ю. Бондарова «Прабачце нас!», І. Пятровай «Самай лепшай настаўніцы» прапанавалі паразважаць пра стаўленне да настаўнікаў.

Тэатралізацыя гэтых кароткіх аповяданняў дазволіла звычайную думку выказаць нестандартным спосабам. Экспромт-віктарына вылучыла самых уважлівых, яны ж і сталі ініцыятарамі агіткампаніі «Ад добрай кнігі — да добрага ўчынку» пад дэвізам «Дзеці твораць дабрыню».

Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу Бярэзінскай
цэнтральнай раённай бібліятэкі

Крэатыў ад вулічнага тэатра «Жывая кніга».

Пакінуць свой след у літаратуры

Літаратурная гадзіна «Аўтар іскрамётнага рамана», прысвечаная 125-годдзю з дня нараджэння пісьменніка Андрэя Мрыя (Андрэя Антонавіча Шашалевіча), адбылася ў Брылёўскай сельскай бібліятэцы.

Прыгадалі жыццё і творчасць пісьменніка, які нарадзіўся ў в. Палуж (па іншых звестках — у в. Доўгавічы) цяперашняга Краснапольскага раёна Магілёўскай вобласці, вучыўся ў Магілёўскай семінары, быў удзельнікам Першай сусветнай вайны, а пасля рэвалюцыі 1917 г. пачаў займацца літаратурнай дзейнасцю. Актыўны ўдзельнік літаратурнага аб'яднання «Узвышша», друкаваў свае творы ў розных перыядычных выданнях.

Удзельнікі сустрэчы азнаёміліся з кніжнай выстаўкай «Пад псеўданімам Мрый А.», дзе можна было ўбачыць часопісы «Полымя» за 1988 г. з публікацыяй рамана «Запіскі Самсона Самасуя». Таксама былі прадстаўлены кнігі Цішкі Гартнага, Уладзіміра Жылкі, Міхася Багуна, Максіма Гарэцкага, Міхася Зарэцкага і Уладзіміра Хадзкі, якія амаль усе так жа, як і Андрэй Мрый, загінулі ў зняволенні далёка ад радзімы.

Менавіта пра гэтыя змрочныя старонкі гісторыі беларускай літаратуры прысутным расказаў дырэктар Брылёўскага сельскага Дома культуры Мікалай Яцкоў. Ён адзначыў, што і родны брат Андрэя Васіль Шашалевіч, вядомы беларускі драматург, быў асуджаны і трагічна загінуў у ГУЛАГ.

А каб адчуць характэрныя асаблівасці мовы, непаўторнасць і фактурнасць прозы Андрэя Мрыя, прагучалі некаторыя з яго аповяданняў у выкананні чытачоў бібліятэкі.

Юлія Яцкова прадстаўляе выстаўку да юбілею Андрэя Мрыя.

Юлія ЯЦКОВА,
бібліятэкар Брылёўскай сельскай бібліятэкі

Кіно ў кніжніцы

Здзейсніць займальнае віртуальнае падарожжа «Чароўны свет кіно» прапанавала Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы. У межах «Бібліяночы», што зладзілі надоечы, тут падрыхтавалі разнастайную займальную праграму, прысвечаную кінамастацтвам.

Удзельнікі кінадзённіка «Кнігі, што ажылі на экране» ўспомнілі літаратурныя творы розных эпох і краін, па якіх былі зняты мастацкія фільмы.

У фае бібліятэкі разгарнулася панарамная кніжная выстаўка «3 кніжных старонак — на вялікі экран». Прадстаўлены выданні знаёмлі з гісторыяй кінамастацтва, ахопліваючы перыяд ад кіно нямога да гукавога, ад чорна-белага да каляровага.

Асабліва ўзняла настрой гасцям фотазона, дзе кожны мог паспрабаваць сябе ў ролі сцэнарыста і сфатаграфавання ў незвычайнай атмасферы.

Для тых, хто настальгіраваў па старым кіно, супрацоўнікі бібліятэкі арганізавалі паказ нямых фільмаў. Была магчымасць таксама паглядзець кароткаметражныя стужкі, праслухаць саўндтрэкі з савецкіх фільмаў. За кубачкам духмянага чаю госці з задавальненнем абмяркоўвалі любімыя кінастужкі.

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ,
загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Лідскай раённай
бібліятэкі імя Янкі Купалы

Паспрабаваць сябе ў ролі сцэнарыста.

РУХ ПРАЗ ФОТА

Адметнай вераснёўскай падзейі стаў Месяц фатаграфіі, які прадстаўляе гэты кірунак як асобны від мастацтва. Сёлета фест праходзіць пяты раз і доўжыцца да 6 кастрычніка. У аснове — 18 выставак фатографу і фотакалектываў з дзесяці краін. Праекты прадстаўлены на сямі сталічных пляцоўках. Арганізатары прапануюць паразважаць пра фатаграфію як пра феномен, інструмент і нагоду для дыялогаў, дыскусій і абмену досведам.

З 2016 года Месяц фатаграфіі выбудоўваецца вакол прапанаванай арганізацыйнай камандай тэмы. У 2017 годзе фотамастакі ў творчасці разважалі на тэму калектывізацыі, у 2016-м фотамовай размаўлялі пра перыферыю. Сёлета ў якасці сэнсавага ядра Месяца фатаграфіі закладзена паняцце «юбілей» — з намерам нагадаць публіцы першапачатковае прызначэнне фатаграфіі і ў тым ліку адзначыць першую пяцігодку існавання. Гэта можна ўбачыць на асноўнай пляцоўцы, якой з'яўляецца «Галерэя "У"», дзе размешчаныя шэсць разнастайных выставак.

— Нам 5 гадоў, а калі казаць пра карані слова «юбілей», то і 50, — расказвае арганізатар фестывалю Андрэй Лянкевіч. — Таму за аснову ўзялі часавы дыяпазон паміж гадавінай смерці амерыканскага ваеннага фатографа Стэнлі Грына (ён быў маім настаўнікам) і 150-годдзем з дня нараджэння Эдварда Кёрціса, амерыканскага фатографа, які ўсё жыццё фатаграфаву індзейцаў. Паказваць фотамастацтва праз асобы — рашэнне, якое дапамагае ўбачыць не толькі прафесіяналізм, але ж і эвалюцыю мастакоў розных часоў.

Напрыклад, выстаўка фотажурналіста Стэнлі Грына «Чорны пашпарт» карыстаецца вялікім поспехам: яна адлюстроўвае ўнікальны досвед аўтара, які ўдзельнічаў у міжнародных канфліктах трох апошніх дзесяцігоддзяў на тэрыторыі былога СССР, ва Усходняй Еўропе, Афрыцы, Паўднёвай Амерыцы і Блізкім Усходзе. Стэнлі Грын пачынаў кар'еру як фатограф у галіне музыкі і моды, а пазней стаў адным з самых уплывовых рэпарцёраў, заснаваўшы ўласнае фотаагенцтва «Noor Images».

На цэнтральнай пляцоўцы Месяца фатаграфіі ў Мінску таксама прадстаўлены праект «Страчаныя тэрыторыі» польскага фотакалектыву «Sputnik», маштабная серыя фатографа Эдварда Кёрціса. Фатаграфаванне індзейцаў ён пачаў яшчэ ў канцы XIX стагоддзя. Акрамя таго, Кёрціс збіраў легенды і паданні Дзікага Захаду, рабіў запісы пра традыцыйныя стравы, вопратку і традыцыі. Яшчэ адзін важны праект — выстаўка даўняга гасця фестывалю Матыяса Гардэра, які вывучае тэму колеру ў сучаснай фатаграфіі. Упершыню ўдзельнічае фато-

граф з Кітая Чжан Кэ Чунь — аўтар нашумелага праекта і фотакнігі «Жоўтая рака», дзе адлюстраваны тры гады яго падарожжаў на складным веласіпедзе ўздоўж легендарнай ракі Хуанхэ.

Адметнасць сёлета Месяца фатаграфіі ў Мінску — прысутнасць у праграме вялікай колькасці праектаў не толькі замежных аўтараў, але і беларускіх.

— Трэба больш паказваць наша, — лічыць Андрэй Лянкевіч. — У Беларусі і раней, і цяпер жывуць таленавітыя творцы, якія выпрацавалі свой прафесійны густ, чым можна ганарыцца. Іншае пытанне — пра іх не ўсе ведаюць. Гэтым разам мы змаглі скласці праграму так, каб і замежныя, і нашы мастакі былі арганічна ўпісаны ў кантэкст тэмы. Спадзяюся, гэта пачатак вялікай прэзентацыі беларускага фотамастацтва ў маштабнай форме.

Адзін з самых цікавых фотажурналаў беларускіх аўтараў — выстаўка «59/82. Адкрытыя звесткі беларускай фатаграфіі», арганізаваная куратарамі Ганнай Самарскай і Антанінай Сцебур. Выстаўка прысвечана перыяду з 1959 да 1982 года — час аматарскага, фотаклубнага руху ў Беларусі. Яна апісвае зараджэнне, развіццё і росквіт клубнага руху, які пасля 1982 года змяняецца іншымі формамі камунікацыі і супольнай дзейнасці фатографу, а таксама прыходам іншай фатаграфічнай эстэтыкі. Гэты праект дазволіў па-новаму зірнуць на асноўных удзельнікаў фатаграфічнага руху Беларусі сярэдзіны мінулага стагоддзя, дапамог рэанімаваць і вярнуць шэраг забытых імёнаў, а таксама агучыць жаночыя імёны, прадэманстраваўшы іх ролю ў свеце фатаграфіі, які традыцыйна лічыўся мужчынскім.

Яшчэ адзін цікавы праект, які адлюстроўвае беларускую ментальнасць, падрыхтавалі куратары Настасся і Дзіна Даніловіч. Ён называецца «Беларускае вяселле: абрад, носьбіт, песня». Гэтым праектам арганізатары імкнуцца паказаць творы людзей, аўдыязапісы гала-соў або выканальніцкага майстэрства, якія складаюць скарбонку фонархіва ў кабінце традыцыйных музычных культур Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Адкрыццё Месяца фатаграфіі ў Мінску.

Фатаграфіі выстаўкі паказваюць беларускае вяселле праз партрэты жанчын — носьбітак песенна-абрадавай традыцыі. Партрэты мужчын — гэта выявы вясковых музыкаў. Яны былі на вяселлі важнымі фігурамі, бо адказвалі за танцавальную частку свята, якую ўсе госці асабліва любілі і чакалі. Акрамя таго, фатаграфіі на выстаўцы можна праглядзець у фармаце слайд-фільма, дзе кожны здымак агучаны «вясельным голасам» таго, хто на ім выяўлены.

Упершыню ў гісторыі Месяца фатаграфіі ў Мінску асноўная экспазіцыя стала даступная людзям з праблемамі са зрокам. Куратар Наталля Кавалевіч, якая сама не бачыць, адмыслова арганізоўвае інклюзіўны маршрут: кіруючыся ім, гледачы могуць «прачытаць» здымкі з дапамогай гукі і пахаў.

Пяты Месяц фатаграфіі працягвае традыцыі, закладзеныя на фестывалях мінулых гадоў. Серыю альбомаў «Бібліятэка МФМ» дапоўніць новая публікацыя — каталог з работамі класіка беларускай фатаграфіі, аднаго з заснавальнікаў фестывалю «Фатаграфіка», педагога і публіцыста Юрыя Васільева. Дарэчы, да канца фестывалю гледачам яшчэ будзе прапанаваная шырокая адукацыйная праграма: лекцыі, прэзентацыі і аўтарскія экскурсіі. Ахвотныя могуць разабрацца ў сваіх сямейных архівах і пераўтварыць іх у фотакнігі ў межах аднадзённага майстар-класа.

Вікторыя АСКЕРА

Абуджэнне колерам

У галерэі «Арт-Беларусь» ёсць магчымасць успомніць традыцыі фавізму і ўбачыць, якім чынам яны працягваюцца ў наш час, прычым не толькі ў выяўленчым мастацтве. Магчымасць з'явілася дзякуючы беларускай фотамастачцы Алене Адамчык, работы якой злучыліся ў адной прасторы з жывапісам літоўскіх мастакоў Ёнаса Чапоніса і Рымаса Бічунаса. Пры тым, што Літоўская Рэспубліка зусім побач, да нас адкрываецца не надта шмат выяўленчага мастацтва гэтай краіны. Але ёсць нагода знаёміцца бліжэй: стогоддзе аднаўлення Літоўскай дзяржавы стала нагодай для міжнароднага выставачнага праекта «Колер: традыцыі фавізму ў жывапісе і фота». Яго падтрымала Пасольства Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі.

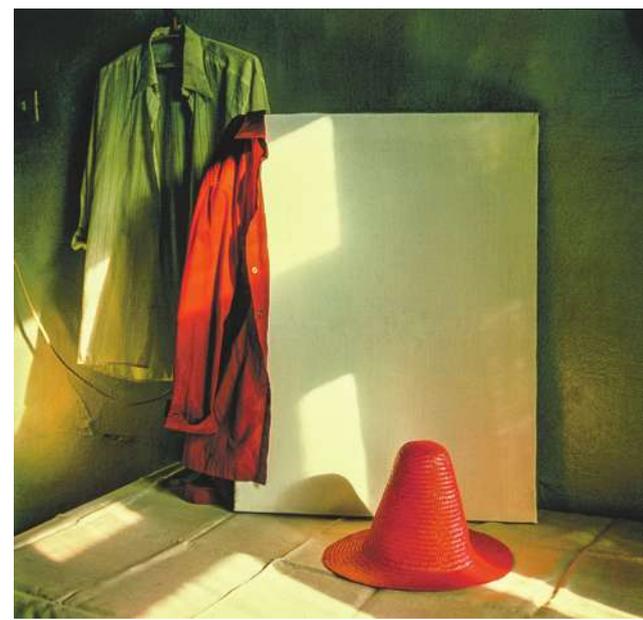
Ёнас Чапоніс і Рымас Бічунас з'яўляюцца творчымі нашчадкамі Антанаса Гудайціса, якога лічылі вучнем Анры Маціса. Праз Гудайціса фавізм прыйшоў у Літву, і яго традыцыі працягваюцца ў імкненні мастакоў выкарыстоўваць чыстыя колеры. Алене Адамчык пашчасціла вучыцца ў Ёнаса Чапоніса адчуванню колеру, што яна імкнулася адлюстраванне ўжо ў фатаграфіі. А два гады таму, наведваючы вялікую рэтраспектыву Чапоніса ў Вільнюсе, фотамастачка вырашыла, што трэба пазнаёміць з яго творчасцю Беларусь і тых, хто працягвае традыцыі фавізму ў мастацтве. Таму на выстаўцы прадстаўлены творы Рымаса Бічунаса, які таксама з'яўляецца вучнем Антанаса Гудайціса.

Міхаіл БАРАЗНА, мастацтвазнаўца, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў:

— Экспазіцыя яшчэ раз даказала, што ў мастацтве дамінуюць не тэхналогіі, а погляд і стаўленне аўтара да свету рэчаў і ўменне гэта адлюстраванне ярка і пераканаўча. Таму можна побач прадставіць жывапіс і фатаграфію і, магчыма, многае іншае па выкананні. Выстаўка работ Ё. Чапоніса, Р. Бічунаса і А. Адамчык убачыць як сплаў сілы колеру і схаванай моцы бачнага простага. Колер з яго сімволікай, падкрэсленай эмацыянальнасцю стаў аб'яднальным фактарам для кожнага з трох аўтараў. Унутрана пачуццёвая, а не знешне паказная сюжэтная лінія таксама аб'ядноўвае прадстаўленыя работы. Дзіўным чынам гэты карнавал фарбаў упісаўся ў пастаянную экспазіцыю галерэі. Часам межы паміж творамі аўтараў «парыжскай школы» і работамі Ё. Чапоніса, Р. Бічунаса і А. Адамчык становіліся ўмоўнымі. Работам А. Адамчык уласцівыя як апераванне ў адной серыі самымі складанымі прасторавымі пабудовамі, так і адначасова выкарыстанне простага франтальнасці. Штодзённыя прадметы становіцца нечаканымі акцэнтамі, крыніцамі моцнай колеравай энергіі. У адрозненне ад многага ў свеце фатаграфіі ў работах А. Адамчык яўнае адчуванне ўдзелу аўтара. Ён — галоўны герой, адлюстраваны ў навакольным свеце. Яго хочацца ўбачыць і распытаць пра многае. Датаванне работ (1980-я) робіць адсылку да тых часоў, калі новае пакаленне праз творчасць зноў адкрывала свет дакладных чалавечых каштоўнасцяў.

Ёнас Чапоніс «Figure».

Алена Адамчык «The song of love».

Марыя АСПЕНКА

Брэсцкая мазаіка

Фармат міжнародных тэатральных фестываляў «Белая вежа» заўсёды быў незвычайна разнастайны. Драма. Лялькі. Вулічныя тэатры. Пластичныя спектаклі. Шакіруючы эксперымент. Уражае і геаграфічны ахоп. За 23 гады існавання фестываля ў Брэсце пазнаёмлі са сваім тэатрам прадстаўнікі 58 краін. Пастаянныя ўдзельнікі — Расія, Украіна, Польшча, Літва. Даехалі да нас і госці з экзатычных краін: Манголія, Венесуэла, Кіпр, Туніс, Алжыр.

«Белая вежа» 2018 года аказалася сціплай. Фінансавыя праблемы вымусілі шмат ад чого адмовіцца. Аднак розныя тэатральныя культуры паўсталі перад намі ў іх разнастайнасці і сінтэзе: побач з тэатрам на роўных існуюць музыка, танец, жывапіс, якія аб'яднуюць глядачу душэўную гармонію.

КРУТЫЯ ПРАФЕСІЯНАЛЫ

Па традыцыі адкрывае фестываль адзін з лепшых спектакляў нашых сталічных тэатраў. Сёлета Нацыянальны тэатр імя Янкі Купалы паказаў прэм'еру

Сцэна са спектакля «Рэвізор».

«Рэвізор». Дзеянне п'есы Гоголя арганічна перанесена ў раённы гарадок нашых дзён. Вострая насмешка са страху, ашуканства і карупцыі лёгка адгадваецца і знаходзіць водгук у глядачоў. Ігра акцёраў захапляе. Прыз за лепшы спектакль фестывалю атрыманы справядліва.

Нечаканае здарылася на чацвёрты дзень тэатральнага свята. Кіеўскі акадэмічны тэатр лялек паказаў трагікамедыю ўкраінскага драматурга Мікалая Куліша «Як загінуў Гуска». Трохі забыты пісьменнік пачатку мінулага стагоддзя, чалавек з трагічным лёсам, прадставіў нам жыццё простага беднага сям'і з сямю дачкамі як гісторыю цэлага чалавецтва. Сям'я гэта хоча навучыцца спакойна дыхаць. Пісьменнік быў вельмі сціплы і стрыманы ў дачыненні да сваёй творчасці. Ён не ставіў глабальных задач, пасмейваўся з мяшчанства. Яго героі шукалі выратавання на «блажэнным востраве». Тэатр далікатна, шчыра, дакладна ўзбуйніў тэкст і тэму чалавечнасці. Агульначалавечая гісторыя стала адзінай для ўсіх нас, хто жыве ў свеце войнаў, рэвалюцый, палітычных і эканамічных узрушэнняў.

Акцёры іграюць у жывым выглядзе. Лялек практычна няма. Яны заменены прадметамі, якія ажываюць. Думаю, ад лялечнага тэатра захавалася толькі пшчота ўзаемаадносін, толькі загадкаваць лялечнай душы, толькі таямніца яе адушаўлення. Спектакль канчаткова дабудоваецца ў свядомасці глядача і пакарае сваёй высокай мастацкасцю. Гэтая праца адзначана Гран-пры фестывалю.

Акцёр Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Яўгенія Вахтангава Яўген Князеў нібы падхапіў высокую планку ўкраінцаў у монаспектаклі «Пікавая дама». За паўтары гадзіны ён не толькі таленавіта паглыбіў нас у свет апавесці Пушкіна, але і даў майстар-клас валодання словам і вобразнай прыродай тэатра.

Да класікі звярнуліся літоўцы («Запіскі з падполля» паводле Дастаеўскага), расіяне («Пляха» паводле Айтматава), армяне («Лебядзіная песня» паводле Чэхава), украінцы («Калека з вострава Інішман» паводле Мак Донах'ю).

Прафесійна зробленыя спектаклі добра адлюстроўваюць будзённы працэс жыцця тэатраў. Фестывальнай выключнасці ў іх, на жаль, няма. У сілу сваіх магчымасцей рэжысёры і выканаўцы распавядаюць людскія гісторыі пра страты і набыткі, жыцці і смерці. Асабліва засмуціў зварот Падольскага драматычнага тэатра да

рамана кіргізкага празаіка, яго пераклад на мову сцэны. Культываць кнігі свайго часу наўрад ці ў такім выглядзе захапляць і прымусяць захапляцца прыгажосцю слова прадстаўнікоў сённяшняга маладога пакалення. Кажучы іншасказальна, у аркестры спектакля грывелі толькі ўдарныя інструменты. Нідзе не загучала скрыпачка.

Бурнае абмеркаванне выклікала так званая новая драма нашага маладога суайчынніка Максіма Дасько «Лондан». Спектакль з горада Мірны Рэспублікі Саха створаны энтузіястамі, ініцыятыўнай групай. Як падалося, не вельмі прафесійнай, хоць глядзельная зала вельмі добра прыняла гэтую работу.

Латышцы з горада Даўгаўпілс парадавалі не толькі маладосцю і выдатнай харэаграфічнай падрыхтоўкай, але і прыгажосцю і відовічнасцю.

«Казанова. Генрыета. Венецыя» — гэта яркі і пластычны спектакль у суправаджэнні экспрэсіўнай музыкі і выдатнай паэзіі Марыны Цвяткавай. У вядомай тэме пра прыгоды Казановы няма ні кроплі пошасці. Аўтар лібрэта і харэограф Ірына Савельева атрымала высокую ўзнагароду за сваю работу.

СУР'ЁЗНЫЯ ЛЯЛЕЧНІКІ

На «Белай вежы» заўсёды бывае шмат спектакляў тэатраў лялек. Гэтым разам да Брэста даехалі артыст з Іспаніі і Кіеўскі акадэмічны тэатр. Два іншыя спектаклі паказалі лялечнікі Беларусі.

У нашай айчыне тэатры лялек захоплены творчасцю для дарослай аўдыторыі. Менавіта для яе асвойваецца складаная сусветная драматургія, прапануюцца шакіруючыя эксперыменты. Можна сказаць, што спектаклі для дзяцей досыць традыцыйныя.

Тое, што лялечнае мастацтва сёння не дзіцячая забава, даказалі беларускія і ўкраінскія калектывы. Першыя прызавыя месцы — у кіяўлян («Як загінуў

Сцэна са спектакля «Як загінуў Гуска».

Гуска») і мінчан («Пансіён “Бельведэр”»). Пра наш незвычайны гарэзны спектакль ужо шмат пісалася. У Дзяржаўнага тэатра лялек ужо цэлая паліца прызоў і дыпламаў.

Для маленькіх глядачоў кіяўляне сыгралі візуальна-тактыльны спектакль кірунку «Бэбі-тэатр», які называецца «Калякі-Малюкі». Ён прызначаны для тых, хто пакуль яшчэ ў падгузках або робіць першыя крокі, але ўжо імкнецца спазнаць свет. Узростава адрас — ад 0 да 3 гадоў. Весела і займальна.

Брэсцкі тэатр лялек замахнуўся на «анлайн-трансляцыю з сусветнага злёту легуноў». Спектакль «Мой тата — птушка» прывесчаны тым, хто верыць у сваю мару і ідзе насуперак стыхіі. У такіх глядачоў і ўзрост больш свядомы. А ў тэатра — добрыя правераныя бацькі — рэжысёр Аляксандр Янушкевіч і мастак Таццяна Нерсісян. Яна ж афар-

мляла мінскі «Пансіён “Бельведэр”». За абедзве работы атрымала найвышэйшую ўзнагароду фестывалю.

Быў адзначаны ўзнагародай і лялечнік з Мадрыда. Яго спектакль «Гульня часу» таксама для малых. У маленькай скрыначцы сцэны — мноства лялек, прадметаў і механізмаў. Усё зразумела без слоў. Артыст па-майстэрску кіруе сваёй маленечкай гаспадаркай. Адначасова пераключае адмовіцца ад поп-корна і есці яблыкі.

ДЗЕЦІ-АРТЫСТЫ

Гэты блок спектакляў з'явіўся на «Белай вежы» ўпершыню і выклікаў мноства супярэчлівых меркаванняў. Дзіцячая творчасць заўсёды запатрабавана і гарача падтрымліваецца іх бацькамі і знаёмымі. Асабліва яна мае поспех на эстрадзе. Танцы і спевы дзяцей заўсёды ўсцешаюць. Найбольш адораны лёгка пераймаюць дарослых, капіруюць іх, з-за гэтага часта губляюць уласную творчую індывідуальнасць. І выбіраюць для сябе іншую сферу дзейнасці.

Заняткі тэатральным мастацтвам цесна звязаны з працай педагогаў і выхавальнікаў. Яны накіраваны не толькі на развіццё таленту. Папулярныя ў школах тэатральныя класы. Сталі з'яўляцца дзіцяча-юнацкія тэатры. Ствараць спектакль і іграць у ім — гэта значыць пашыраць духоўны багаж, умела разнявольваць, навука чалавека.

У дзіцячых артыстычных школах бываюць свае фестывалі. Пра іх ведаюць далёка не ўсе, а выключна зацікаўленыя. Уключэнне непрафесійных калектываў у праграму вядомага вялікага фестывалю тэатраў — ідэя смелая. Яны не канкурэнты. На «Белай вежы» іх быццам нават не заўважылі. Дакладней, удзел іх ніяк не адзначылі, хоць велізарная зала абласнога грамадска-культурнага цэнтру гудзела і дрыжэла ад дзіцячых захапленняў, апладысмантаў і падтрымкі.

Запомніліся два калектывы. Узорны тэатр-студыя з Баранавічаў вывёў на сцэну 30 выканаўцаў — сваіх выхаванцаў усіх узростаў. У шоу-праграме «Наша жыццё — вялікі сцэнарыі» яны танцавалі, ігралі ролі, не спрабавалі пераўвасобіцца ў чужыя жыцці. Казалі са сцэны пра тое, што добра ведалі: малодшыя — пра свае праблемы, старэйшыя — пра дарослыя.

Украінскі народны дзіцячы тэатр «Гарэзы» паказаў гераічную казку «Маўглі». Гэта паўнаватрасны спектакль для вялікага калектыву, дзе хтосьці іграе звяроў, птушак, кветкі. Дзіцяча-юнацкі тэатр з Санкт-Пецярбурга паспрабаваў прыстасаваць для сцэны апавяданні Васіля Шукшына. Не справіліся, але хаця б паспрабавалі. Што будзе далей з дзецьмі-артыстамі? Жыццё ўсё расставіць па сваіх месцах. Ва ўсякім выпадку, для дарослага тэатра гэта будзе самая ўдзячная публіка.

Вяртаючыся да размовы пра сённяшні тэатральны працэс, падкрэслію: у тэатра няма межаў. Тэатральнай можа быць любая падзея — экскурсія, хэпенінг, перформанс, хаджэнне на хадулях і дзіцячая творчасць. Любая тэатралізаваная творчасць карысная. Каб сказаць сваё новае слова, трэба добра ведаць тое, што было да цябе. Кожны фестываль імкнецца да гэтага.

Таццяна АРЛОВА

Сцэна са спектакля «Мой тата — птушка».

Я ПАДУМАЮ ПРА ГЭТА «ЗАЎТРА»

Адна з найлепшых беларускіх карцін апошняга часу прайшла ў пракаце

Кадр з фільма «Заўтра».

Летась гэта стала маленькай нечаканасцю, калі беларускі фільм «Заўтра», безбюджэтны, зняты на звычайную камеру, тады яшчэ невядомага аўтара Юліі Шатун, упершыню ў гісторыі кінафестывалю «Лістапад» апроч Нацыянальнага ўвайшоў у конкурс «Малодосць на маршы». У выніку дэбютная поўнаметражная работа маладой аўтаркі пра звычайную інтэлігентную пару і яе штгодзённую руціну стала найлепшым ігравым фільмам Нацыянальнага конкурсу «Лістапада», узяла чатыры прызы на міжнародным кінафестывалі ў Марсэлі, атрымала запрашэнні на іншыя кінафэсты і нарэшце выйшла ў беларускі пракаце.

Рэжысёр зняла карціну сама з супермінімальным бюджэтам — абмінаючы рэспубліканскі конкурс кінапраектаў, мясцовых ці якіх яшчэ прадзюсараў, пітчынгі, фонды і гранты, і з'явілася яна нечакана, можна сказаць, з ніадкуль. Пасля інтрыгоўных навін пра карціну, як яны ўспрымаліся яшчэ год таму, калі перад «Лістападам» пайшоў шэпт пра выкшталцоны дэбют, і пасля

ўласна яе прагляду ты думаеш... Юлечка, дзе вы былі раней?

У кантэксте айчыннага кінематографа фільм Юліі Шатун выглядае нечым надзвычайным. Поўнаметражная, прадуманая, трапная, са сваім стылем і атмасферай, безбюджэтная незалежная карціна — сімвал выключнасці і пераможнасці ўзроўню чырвонага сцяга ў культавым «Бранясцы Пацёмкіне» Сяргея Эйзенштэйна. Аказалася, што і сапраўды ў кінаферы, асабліва беларускай, не заўсёды ўсё вырашаюць грошы, а крызіс ідэй і жадання працаваць вольна з гэтай няўлоўнай мовай кіно — там, на што гэтыя грошы ўсё ж выдзяляюцца, — становіцца відавочным.

Аўтарка здолела без перабольшанняў, скажэнняў і маніпуляцый паказаць свет, у якім мы жывём. Яна зняла яго непрадузята, без дыдактыкі і пагарды і нават напоўніла халоднай, але любоўю. Тут усё і проста і складана адначасова, вы з лёгкасцю разложыце сюжэт фільма на складальныя часткі і ў яго беспадзейнасці ўбачыце пэўную шэдэўральнасць. У вобразе наваколля зловіце своеасаблівую мінімалістычную, урбаністычную, шэрую эстэтыку. У непрафесійных акцёрах (галоўнымі героямі карціны сталі сваякі Юліі Шатун) вас зачэпіць чулівая вуглаватасць і абсалютная арганічнасць. «Заўтра» — ціхае, уважанае, далікатнае і вельмі разумнае кіно.

Сюжэт карціны не будзеца па класічнай драматургічнай схеме і не развівае ніякага канфлікту, а хутчэй зацягвае ў пэўную медытатыву, ныюча несімпатычную руціну, няспешна ўзнаўляе на экране некамунікацыю

Антаніёні і прымушае задацца пытаннем аб яе прычынах. Гаворка ідзе пра мужа і жонку — інтэлігентную сям'ю, якая жыве ў невялікім беларускім горадзе, злаўчаецца эканоміцы, займаецца сціплым бытам, клапаціцца пра сына, які вучыцца ў сталіцы, расцягвае рамонт святкуе гадавіну. Усё разліваецца па экране размераным апавяданнем, якое складаецца з надзвычай трапна ўва-собленых жыццёвых эпізодаў.

Вось галоўны герой, былы настаўнік англійскай мовы, тэлефануе па аб'явах у пошуках работы (даволі распаўсюджаны ў кіно эпізод, з якога ў гэтым выпадку фільм пачынаецца, калі глядач толькі ў працэсе прыняцця новага для сябе свету). Вось ён, з мужчынскім дзелавым партфелем, разносіць рэкламныя лістоўкі па паштовых скрынях. Вось сям'я вачэрае з уключаным тэлевізарам (з якога гучаць невыпадковыя рэчы). Вось галава сям'і адносіць на рынак чарговы ўзнос за куртку, набытую для сына. Вось ён дорыць жонцы на гадавіну шпалеры. Вось ён гуляе ў латарэю... і гэтак далей.

Што не менш важна, дык звярнуць увагу на стасункі паміж жонкай і мужам і іх лад жыцця — беларуская рэчаіснасць зацягнула ў мернае наваколле, дзе жыць і любіць застаецца толькі аўтаматычна. Постапакаліпсіс нашых дзён — сіметрычныя планы невялікага беларускага горада, маўклівасць і рэдкі суп, безэмацыянальнасць, клопат пра надзённае і толькі бадзёры голас з тэлевізара.

І ты глядзіш карціну, згаджаешся з кожным кадрам, даверліва пранікаешся ідэяй аўтаркі і быццам разумееш яе пасыл, гэтыя экранныя дні, што расцякаюцца соусам, правілы і заканамернасці існавання, і раптам здараецца нешта незвычайнае. Латарэйны білет прыносіць удачу, і галоўны герой выйграе пуцёўку ў цёплую краіну на дваіх. Фільм рэзка мяняе сваю раўнамерную танальнасць, і рэалістычнасць пераключаецца на пэўнае фантастычнае рэчышча. З кантэксту карціны выйгрыш у латарэю моцна выбіваецца, прычым гэтая ўдача стала настолькі выключнай, што элементарна ў гэтым сюжэце не прыжылася. Галоўны герой эканоміі на метро, кароткай сустрэчай з сынам і сваёй адмовай ад выйгрышу ўсё вярнуў на свае колы — стомлена-пашчотныя дні беларускай рэальнасці працягнуліся.

Фільм Юліі Шатун — шчыры погляд на тую сістэму жыцця, якая склалася ў нашым грамадстве. Таму што аўтарка не выводзіць сябе за межы таго свету, які адлюстроўвае з жалем за тое, што ён з'яўляецца менавіта такім. Таму што ў палынальнай безнадзейнай і няўсмешлівай руціне ёсць патэнцыял і хаваецца ён якраз у героях, то-бок увогуле ў людзях. І таму што нам лёгка падзяляць цёплую надзею, з якой рэжысёр завяршае карціну. Так, у спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага — такая вольная бездакорнасць, на якую не спатрэбілася ні рубля з рэспубліканскага бюджэту. Брава. Нарэшце можна стаячы апладзіраваць сучаснаму беларускаму ігравому фільму.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ

Шэпты і крыкі. Бергман

У той час, калі ўвесь кінематографічны свет адзначае 100-годдзе вялікага шведскага рэжысёра Інгмара Бергмана, Беларусь не застаецца ўбаку. Праект «Уікэнд з Бергманам» ажыццявілі ў межах праграмы «Лістапад. Калекцыя».

Таго варты аўтар 55 фільмаў, лаўрэат шматлікіх міжнародных кінафестывалюў, сярод якіх прэстыжныя Берлінскі, Венецыянскі ды Канскі (дзе здабываў ганаровую «Пальмавую галінку»), тройчы атрымліваў прэмію «Оскар».

У калекцыю фільмаў Бергмана для паказу ў Беларусі ўключылі 20 сапраўдных шэдэўраў, у кожным з якіх увасоблены галоўныя для яго тэмы — зямныя жарсцяў і чароўнага маўчання, чалавечай адчужанасці, крызісу ў каханні, веры, творчасці. Усе паказы пройдуць у кінатэатры «Піянер», дзе ўжо адкрылася выстаўка «Бергман: стужка часу», што знаёміць глядачоў з галоўнымі этапамі творчасці і жыцця вялікага майстра.

Але пачаткам стаў расповед пра самога рэжысёра, якому прысвяціў дакументальны фільм Янэ Магнусан. Стужка 2018 года пад назвай «Бергман» распавядае пра чалавека, які быў каханым, мужам, бацькам, рэжысёрам, што здымаў фільмы і ствараў спектаклі, прызнаны шэдэўрамі ў сусветнай гісторыі мастацтваў. Праз фрагменты карцін Бергмана, праз унікальную хроніку, праз інтэрв'ю з роднымі, калегамі, сябрамі і каханымі і нават выказванні самога Бергмана фільм спрабуе найбольш поўна прадставіць гэтую асобу, што паўплывала на развіццё сусветнага кінематографа.

Акрамя таго, каб лепш зразумець яго стужкі сёння, праграмы дырэктар ігравога кіно ММКФ «Лістапад» Ігар Сукманаў будзе прадстаўляць па тры карціны, аб'яднаныя агульнай тэмай. Такім чынам, ад 21 верасня нам прапануюць правесці некалькі ўікэндаў.

Першы — на тэму «Выхаванне "Я"» — звяртае да дэбюту рэжысёра ў кінематографіі і нагадвае пра такую пару, як юнацтва.

Другі — «Розум і пачуцці» — скіроўвае да рамантычных настройаў, ідылічных драм, напоўненых музыкай і горыччу пачуццяў ад страчанага кахання.

Трэці ўікэнд раскрывае «Анатомію шлюбу», тут праз кіно пранікнёна даследуюцца шлюбныя і сексуальныя адносіны.

Падчас чацвёртага гаворка пойдзе пра «Пачуцці і адчувальнасць» дзякуючы прагляду любімых камедый Інгмара Бергмана.

Пяты ўікэнд «У славу жанчын» — расповед пра пошукі жаночага шчасця ў каханні і шлюбе.

Кадр з фільма «Фані і Аляксандр».

Шосты ўікэнд звернецца да філасофскай тэмы ў творчасці рэжысёра — «Бог і д'ябал на зямлі Бергмана» — пра пошукі веры і жаданне пачуць Бога. Але ёсць яшчэ і сёмы: «Дэмані і блазны Інгмара Бергмана». Тут аб'яднаны інтэлектуальныя шэдэўры пра супрацьстаянне мастацтва бяздушнасці свету.

Праект «Уікэнд з Бергманам» ажыццяўляецца пры падтрымцы Пасольства Швецыі ў Рэспубліцы Беларусь і Шведскага інстытута. Сама магчымасць паглядзець лепшыя карціны рэжысёра — свята для кіманастаў.

Але асоба Інгмара Бергмана была не толькі маштабная, што яго ўплыў распаўсюдзіўся на розныя віды мастацтваў і не толькі. Таму ёсць дадатковая праграма, якая здольная зачэпіць не менш, чым кіно: выстаўка «Інгмар Бергман і яго спадчына ў модзе і мастацтве» рыхтуецца ў мастацкай галерэі «Арт-Беларусь». Тут прадставяць фотаматэрыялы, кароткаметражныя фільмы і прадметы адзення, якія дэманструюць шырокі ўплыў Бергмана на розныя сферы жыцця, у тым ліку і праз чатыры знакавыя для кінематографа карціны: «Сёмай пячатка» (1957), «Персона» (1966), «Сцэны з сямейнага жыцця» (1973), «Фані і Аляксандр» (1982). Лекцыі і размовы пра творчасць вялікага шведа, што запланаваныя арганізатарамі, дапамогуць пачуць яго праз дзесяцігоддзі.

Марыя АСПЕНКА

Юлія Глебава: «Хачу падзяліцца любоўю да цымбалаў»

Рок-музыка з беларускімі цымбаламі — гэта магчыма, арыгінальна і прыцягальна. Так некалькі гадоў таму вырашыла Юлія Глебава, найперш вядомая шырокаму слухачу сваімі песнямі разам з групай «Час *speak*». Цымбалы ў песнях з’явіліся невыпадкова: Юлія прафесійны музыкант, грае на гэтым інструменце. І сёлета яна выдала інструментальны альбом, складзены з дзвюх частак, дзе папулярныя класічныя творы і творы эпохі барока загучалі на цымбалах. Альбом зроблены для таго, каб як мага больш людзей далучылася і да музычнай спадчыны, і да нашага выдатнага нацыянальнага інструмента. Альбом лёгкай, прыгожай інструментальнай музыкі. І з’явіўся ён у выніку любові да цымбалаў і імкнення падзяліцца гэтай любоўю з усімі.

— Жаданне запісаць такі альбом у мяне было даўно, бо я многа выступаю менавіта як цымбалістка, езджу з канцэртамі па еўрапейскія краіны, бываю на фестывалях у Германіі — ці сольна, ці з праектам «Рэзананс». Гучаць і творы з так званай папулярнай класікі, старадаўняя музыка, апрацоўкі народных песень — гэта вельмі добра ўспрымаецца слухачамі. Трэба было захаваць вынік шматгадовай працы. Да таго ж мелася і невялічкая асабістая прычына, бо хацелася паказаць слухачам, што я сапраўдная цымбалістка і не проста так уключаю гэты інструмент у свае песні, што для мяне гэта справа жыцця.

Але ж галоўнае — я хацела падзяліцца сваёй любоўю да цымбалаў! Мне крыху крыўдна, што публіка недаацэньвае гэты інструмент, не ведае, не цікавіцца ім.

— **Якія творы ўвайшлі ў запісаную ў студыі праграму?**

— Была ідэя зрабіць досыць папулярны альбом, прадэманстраваць не якая я віртуозная цымбалістка, а прывабіць шырокае кола слухачоў, можа, і зусім далёкіх ад класічнай музыкі. Маё ранняе дзяцінства прыпала на апошнія гады савецкага часу, калі па радыё гучала нямала класікі, многія ведалі вальсы Шапэна, турэцкае ронда Моцарта, танец пастушкоў з балета «Шчаўкунчык», «Да Элізы» Бетховена. І я вырашыла зрабіць такі маркетынгавы ход — сабраць самыя масавыя творы. Бо наглядзелася на нашых выдатных акадэмічных выканаўцаў, многія з якіх сапраўдныя майстры, вялікія артысты. Нехта з’язджае за мяжу, каб развівацца. А тыя, хто застаецца, вымушаны працаваць ва ўмовах, калі іх мастацтва глыбока элітарнае, для надзвычай вузкага кола. Я нярэдка кажу: мы прыходзім у філармонію на цымбальны канцэрт, і ўсе глядзачы адзін аднога ведаюць. Педагогі, музыканты, дзеці педагогаў і музыкантаў, іх родныя і знаёмыя. І ўся гэтая аўдыторыя вандруе з аднаго канцэрта на іншы, усе варацца ў сваім соку. Мне захацелася неяк вырвацца з гэтага палону, вывесці цымбалы ў больш шырокі свет. І за кошт знаёмых усім мелодый звярнуць увагу на інструмент і яго цудоўнае гучанне, арыгінальнасць і шматграннасць.

Увогуле, гучанне беларускіх цымбалаў падабаецца ўсім. Я многа выступала ў Германіі, Польшчы — усе ў захапленні. Бо нашы беларускія цымбалы моцна адрозніваюцца ад якіх іншых: у іх ёсць свой спецыфічны тэмбр — і дзякуй за гэта выдатным рэканструктарам, якія зрабілі такія высокатэхнічны і віртуозны інструмент! І яму цяпер папулярная самая розная музыка: народная, джазавая, акадэмічная.

— **Вы з маленства вучыліся на цымбалах. Не было момантаў расчаравання?**

— Шчыра сказаць, быў у падлеткавым узросце такі

час, калі я трохі стамілася. Як і ўсім дзяўчынкам, мне хацелася ці танцаваць, ці спяваць, ці быць эстраднай зоркай, прыгожа стаяць ля мікрафона. Але гэты падлеткавы перыяд хутка скончыўся. Я паступіла ў музычны каледж імя Глінкі, і там мяне наноў прывабілі да інструмента, навучылі разумець яго больш глыбока. А вось ужо падчас вучобы ва ўніверсітэце культуры ў цымбалы закахалася. Мне настолькі пашчасціла з педагогам — Святланай Іванаўнай Івановай (у дзявоцтве Верамейчык), — што ні пра які іншы інструмент я і чуць не хацела.

— **Тым не менш вы заспявалі, стварылі групу, запісалі два альбомы. І многіх здзівілі, калі адной з першых уключылі цымбалы ў рок-песні.**

— Спевы ішлі паралельна з інструментальнымі заняткамі, я скончыла ўніверсітэт культуры яшчэ і па спецыяльнасці «Эстрадны вакал». Спачатку не думала змешваць сваю дзейнасць цымбалісткі з дзейнасцю аўтара — выканаўцы песень. Наадварот, марыла, што буду як нармальна жанчына хадзіць на рэпетыцыі з мікрафонам у сумачцы, а не з вялікім цяжкім інструментам. (А цяпер вось і з мікрафонам, і з цымбаламі хаджу.) Але ў нейкі момант вырашыла паэксперыментаваць, устала маленькі проігрыш на цымбалах у песню, мне падалося, што гучыць вельмі цікава. І аднойчы мы паказалі такі варыянт на канцэрце. Мяне тады трохі збянтэжыла, што далёка не ўсе слухачы былі ў захапленні ад такога ўключэння цымбалаў у песні.

— **Учора падчас творчай вечарыны этна-трыа «Троіца» прадставіла сёмы па ліку поўнафарматны альбом «Цар-Агонь». Адметнасць паходжання альбома ў тым, што грошы на яго збіралі праз краўдфандынг, гэта значыць, што людзям неабходныя гэтыя песні.**

«Кажуць старажылы, што быў час, калі нашы Продкі, як агеньчыкі, нараджаліся на Магутным Дрэве. Тое Дрэва было незвычайным! З агню. Валадарыў Дрэвам Цар-Агонь! Ён жыў у каранях, ствале, галінках, нават у кожным лісточку. Усё было пад яго ўладай. А яшчэ Цар-Агонь мог выбіраць і запальваць жывы агеньчык у Душах тых людзей, якія потым верна яму служылі. Старадаўнія песні, чароўныя танцы, таямнічыя рытуалы — яны ўсё сваё жыццё прысвячалі Цар-Агню. І пакуль гучыць ахвярная музыка — жыве Цар-Агонь! А будзе ён — будзе і мы, людзі», — так патлумачыў сэнс альбома музыка Іван Кірчук.

Бо ў многіх ужо ўмацавалася ўяўленне, што гэта фальклорны інструмент, народны і больш нічога на ім іграць нельга. Але не трэба змешваць прафесійныя цымбалы і народныя, якія і цяпер яшчэ можна сустрэць у вёсках, у фальклорнай музыцы — для полка, гапакоў і таму падобнага. Тыя цымбалы нашмат прасцейшыя, больш аўтэнтчныя. А прафесійныя — гэта на тры з паловай актавы практычна іншы, новы інструмент.

Мне вельмі спадабалася, як цымбалы гучаць у стылі рок, і на маім другім альбоме з групай «Час *speak*» ім было адведзена ўжо пачэснае месца, некаторыя песні, як, напрыклад, «Малой», цалкам пабудаваны на партыі цымбалаў. І менавіта гэтая кампазіцыя потым выклікала самы вялікі водгук.

— **У нас ігры на цымбалах вучаць ва ўніверсітэце культуры, у Акадэміі музыкі гэтак жа, як ігры на фартэпіяна, гітары ці скрыпцы.**

— У нас найвыдатнейшая школа, не пабаюся сказаць — адна з лепшых у свеце! Мала дзе такое ёсць, каб цымбалам вучылі ў вышэйшых навучальных установах, — у нас, у Венгрыі, ва Украіне. У многіх краінах цымбалы існуюць практычна на аматарскім узроўні, веды перадаюцца ад майстра да вучня, шмат народнага музыцыравання, многа самавучак. Трэба адзначыць Венгрыю, дзе да цымбалаў вельмі сур’ёзна стаўленне. Але ж венгерскія цымбалы зусім непадобныя да нашых. Гэта надта вялікі інструмент, на якім трэба іграць даўгімі палачкамі, венгерскія цымбалы могуць і акампаніраваць самі сабе. Мне здаецца, нашыя выйграюць у віртуознасці, у большай здольнасці быць сольным інструментам, а таксама ў яркасці і багаці тэмбравай палітры. Нашым цымбалам папулярны нават увесць скрыпачны рэпертуар — найбольш тэхнічны, з вялікім дыяпазонам. І джаз, і імправізацыі, і што заўгодна можна сыграць на беларускіх цымбалах.

— **У вашых запісах твораў эпохі барока часам нават цяжка адрозніць гучанне цымбалаў ад клавесіна. У альбоме нямала твораў, што былі напісаныя для фартэпіяна.**

— Па завяздэнцы педагогі не надта даюць вучням выконваць на цымбалах фартэпіяныя творы. А я раблю гэта даволі часта. Аднойчы ў Германіі я сыграла на цымбалах Шопэна, дык столькі захопленых водгукаў пачула ад гледачоў: як, аказваецца, музыка Шопэна пасуе для цымбалаў, якія новыя фарбы раскрываюцца! А наконт клавесіна — гэта мая любімая тэма. Сапраўды, у той частцы альбома, дзе сабраная музыка барока, творы кампазітараў-клавесіністаў — Люлі, Купярэна, Дакена, — я старалася стылізаваць гучанне цымбалаў пад клавесін і выкарыстоўвала спецыяльныя прыёмы ігры. Бо што такое клавесін? Гэта ў пэўным сэнсе нашчадак цымбалаў. Калі мы зазірнем унутр клавесіна, убачым амаль што тыя ж цымбалы.

— **Ці думаеце, што гэтая новая двайная інструментальная пласцінка будзе ацэнена беларускай публікай?**

— Альбом не так даўно выйшаў, і я яшчэ не займалася яго прамоцыяй. Але ж у інтэрнэце можна знайсці, паслухаць. Хацелася б, каб ён не застаўся незаўважаны. Бо вельмі многія любяць слухаць лёгкую інструментальную музыку, многім падабаюцца папулярныя апрацоўкі класікі. І тут гэта ўсё ёсць. Але ж ёсць яшчэ і арыгінальнае, прыгожае гучанне нашых цымбалаў.

Надзея КУДРЭЙКА

СПАДЧЫНА

На гэтым тыдні музычную спадчыну Ігара Лучанка згадвалі падчас гала-канцэрта «Мой родны кут...», прысвечанага 80-годдзю кампазітара. Гэта быў канцэрт-падарунак ад Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя І. Жыновіча пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі, прафесара Міхаіла Казінца. Песні «Жураўлі на Палессе ляцяць», «Спадчына», «Алеся», «Вераніка», «Трэба дома бываць часцей», «Мой родны кут», «Бераг юнацтва», «Верасы», «І пакуль на зямлі існуе каханне», «Зачараваная» і іншыя разам з аркестрам на галоўнай філарманічнай сцэне краіны выканалі Беларускі дзяржаўны ансамбль «Песняры», заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Правалінскі, папулярныя выканаўцы Ян Жанчак, Ігар Задарожны, Сяргей Мядзведзеў, Марына Васілеўская, Андрэй Коласаў і іншыя. Песні народнага артыста СССР Ігара Лучанка вось ужо больш за 50 гадоў з’яўляюцца музычна-мастацкімі сімваламі Беларусі.

АГОНЬ

Учора падчас творчай вечарыны этна-трыа «Троіца» прадставіла сёмы па ліку поўнафарматны альбом «Цар-Агонь». Адметнасць паходжання альбома ў тым, што грошы на яго збіралі праз краўдфандынг, гэта значыць, што людзям неабходныя гэтыя песні.

«Кажуць старажылы, што быў час, калі нашы Продкі, як агеньчыкі, нараджаліся на Магутным Дрэве. Тое Дрэва было незвычайным! З агню. Валадарыў Дрэвам Цар-Агонь! Ён жыў у каранях, ствале, галінках, нават у кожным лісточку. Усё было пад яго ўладай. А яшчэ Цар-Агонь мог выбіраць і запальваць жывы агеньчык у Душах тых людзей, якія потым верна яму служылі. Старадаўнія песні, чароўныя танцы, таямнічыя рытуалы — яны ўсё сваё жыццё прысвячалі Цар-Агню. І пакуль гучыць ахвярная музыка — жыве Цар-Агонь! А будзе ён — будзе і мы, людзі», — так патлумачыў сэнс альбома музыка Іван Кірчук.

СВЯТА

Міжнароднаму дню музыкі, што адзначаецца ва ўсім свеце 1 кастрычніка, у нашай краіне прысвечаны канцэрт Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі Аляксандра Анісімава. На сцэне Белдзяржфілармоніі ў цыкле канцэртаў «Класіка для ўсіх» прагучыць музыка айчыннага кампазітара Вячаслава Кузняцова «Святкаванне з нагоды...», на які аўтара натхнілі старадаўнія беларускія канты. Свой твор ён прысвяціў аркестру-выканаўцы. Таксама ў праграме — неўміручая класіка Мікалая Рымскага-Корсакава і Пятра Чайкоўскага. У канцэрце бяруць удзел салісты сапрадна Ірына Крыкунова і мецэсапрапа Наталля Руднева. Гэты канцэрт створаны такім чынам, каб яго можна было наведаць сем’ямі. Арганізатары зыходзілі з таго, што музыка — гэта свята для ўсіх.

Сілуэты Спадчыны

Аўтарскі праект
Уладзіміра Цвіркі

ПРЫЛУКІ

Ці можа легенда нашкодзіць турыстычнаму аб'екту, помніку архітэктуры, прыроды ці наогул проста нейкай мясцовасці? Адказ адназначны — не! Нават самае маленькае паданне робіць вялікую справу — прымушае кінуць усё, адкласці ўсе справы ды ісці, ехаць, глядзець на ўласныя вочы тое, што агучана ў легендзе.

...Вёска Прылукі знаходзіцца побач з Мінскам. Калі не паленавацца, дык ад кальцавой да паселішча можна і пешшу прайсці. Знакамітыя Прылукі тым, што тут у добрым стане захавалася былая сядзіба графа Гутэн-Чапскага. Разнастайныя гаспадарчыя пабудовы размясціліся непдалёк ад парку і за сажалкай, на больш адкрытай мясцовасці. Пачынаюць агляд звычайна ад уязной брамы, за якой ва ўсёй сваёй разнастайнасці раскінуўся пейзажны парк. Векавыя дрэвы, самкнуўшы высока над галавой зялёныя шаты, утвараюць галоўную прысаду з выдавочнай атмасферай урачыстасці і таямнічасці, бо яшчэ здалёк напрыканцы яе бачна вялізная светлая прастора, дзе яшчэ больш яскравай плямай праступаюць абрысы нейкай пабудовы — з першага погляду яе можна палічыць прывідам ці міражом. Чым бліжэй, тым лепей можна разгледзець сапраўдныя арысы будынка. А праз некалькі крокаў ва ўсёй сваёй казначнасці і легендарнасці паўстае «зачараваны замак». Так! Менавіта дзякуючы легендзе, якая некалі была таленавіта агучана выдатным паэтам А. Адзінцом у адной з балад, у асноўным і едуць сюды турысты, каб падзівіцца на існуючы на самай справе «зачараваны замак».

Калі звярнуцца да гістарычных звестак, без легенды зноў не абысціся. Яна сцвярджае, што да сярэдзіны XVIII стагоддзя на гэтым месцы існаваў манастыр, ад якога з цягам часу засталася толькі каменная пабудова ў два паверхі. Засталася толькі таму (зноў жа, калі верыць легендзе), што была абаронена нейкімі вельмі магутнымі чарамі і заклінаннямі. Дык вось, непасрэдна з гэтай каменнай пабудовы ўсё і пачалося.

У 1851 годзе Лявон Оштарп пачаў будаваць у Прылуках новую сядзібу. Пад дом прыстасавалі якраз той самы манастырскі будынак. Хаця ёсць меркаванні, што ў гэты час толькі перабудавалі стары сядзібны дом папярэдніх уласнікаў Прылук.

Неўзабаве новым гаспадаром сядзібы стаў Антон Гарват. Пры ім легендарны замак набыў адметныя рысы неагатычнага палаца. І сам палац, і навакольны ландшафт, у тым ліку стары парк і новыя малыя архітэктурныя формы ў выглядзе альтанак і вежы з гадзіннікам, нават вадзяны млын — усё падпарадкоўвалася адзінаму рамантычнаму стылю.

Давялося палацу пацярпець ад пажару ў 1868 годзе. Пашкодванні былі не такія значныя, але ж гаспадар гэтых мясцін Эмерык Гутэн-Чапскі патраціў нямала сродкаў і прыклаў шмат намаганняў, каб вонкавы і ўнутраны выгляд палаца зноў набыў велічнасць і багацце інтэр'ераў. Больш за тое, падчас аднаўлення палаца да яго дабудавалі адна- і двухпавярховыя крылы, у якіх размясціліся сталовая і аранжарэя.

Па аўтарытэтным меркаванні сучаснікаў, сядзіба ў Прылуках з яе «зачараваным замкам» лічылася на той час самай прыгожай у ваколіцах Мінска. Тут з задавальненнем збіраліся творчыя людзі: архітэктары, мастакі, артысты, спевакі і кампазітары. Некалькі разоў наведваў Прылукі і Напалеон Орда, які ў 1876 годзе зрабіў акварэльны малюнкі палаца і парку.

Калі я шпацыраваў вакол палаца, па паркавых прысадах, сярод разнастайных гаспадарчых пабудов, мяне неадступна суправаджала адна цікавая думка. А што, калі сапраўды тыя магутныя чары і заклінанні, калісьці накладзеныя на каменны будынак легендарнага манастыра, захоўвалі і яго, і тое, што ўзводзілася на яго аснове, на працягу доўгага часу? Можа, і сёння «зачараваны замак» яшчэ валодае чарамі дзеля абароны сябе і асяроддзя, у якім ён існуе, і ўсіх тых, хто да яго прыходзіць з добрымі намерамі?

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага
рэдактара — 292-43-03

адказы сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісаны ў друку
27.09.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1304

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 3457
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Рукапісы прымаюцца толькі
ў электронным выглядзе,
не вяртаюцца
і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў
публікацыі.